

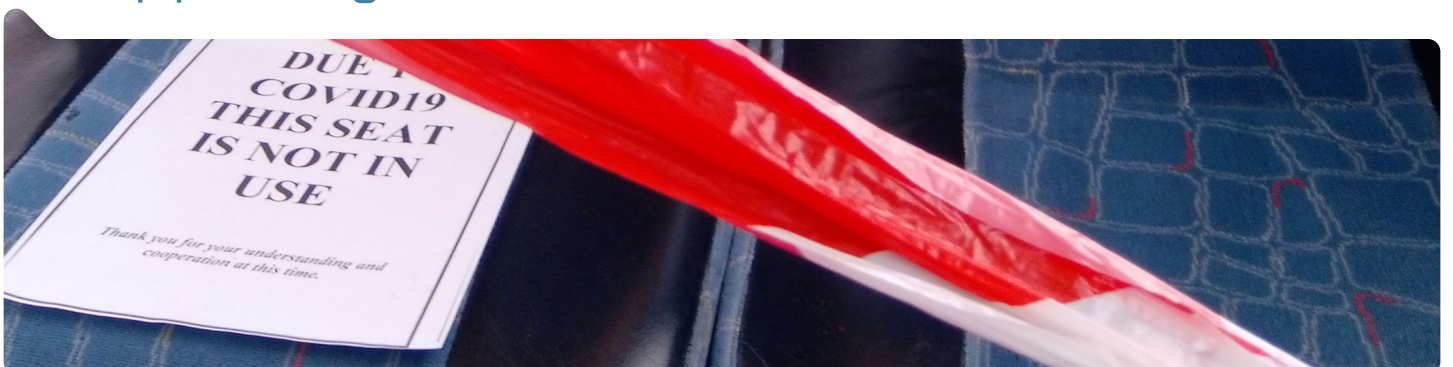

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Rapportage H1 2020

achmea

Achmea Investment Management

Inhoudsopgave

1.	Activiteiten & Ontwikkelingen	03
2.	Inleiding verantwoord beleggen	05
3.	Uitsluitingsbeleid	10
4.	Stembeleid & Corporate Governance	19
5.	Engagement	27
6.	Samenwerking & Collectieve Initiatieven	60
7.	Bijlagen	65

1. Activiteiten & Ontwikkelingen

Het afgelopen halfjaar zijn binnen de Nederlandse financiële sector veel initiatieven ontplooid rond Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB). Achmea IM heeft aan veel van deze initiatieven een bijdrage geleverd en de belangen van haar klanten behartigd. Zo hebben wij onze kennis en ervaring gedeeld op verschillende forums en hebben wij via werkgroepen meegewerkt aan diverse MVB-ontwikkelingen. Daarnaast geeft Achmea IM binnen haar beleggingsbeleid invulling aan maatschappelijk verantwoord beleggen door het inzetten van verschillende instrumenten. In deze rapportage kunt u lezen welke activiteiten Achmea IM heeft ondernomen in het afgelopen jaar.

COVID-19 Investor statement Farmaceutische industrie

Onder aanvoering van Achmea Investment Management is een Investor Statement opgesteld dat de farmaceutische industrie oproept tot internationale samenwerking bij de bestrijding van het coronavirus. In totaal hebben 65 institutionele investeerders van Japan tot de Verenigde Staten en met meer dan € 5 biljoen beheerd vermogen dit Investor Statement ondertekend. Aan het initiatief werd wereldwijd aandacht besteed, van de New York Times, Financial Times, die Zeit tot, dichterbij huis, de NOS en de NRC.

In mei hebben 24 beursgenoteerde farmaceuten het investor statement ontvangen en op dit moment voert de coalitie van investeerders gesprekken met deze bedrijven. Via ons thematische engagement programma zal Achmea IM ook op langere termijn aandacht blijven besteden aan dit onderwerp.

Hernieuwd MVB Kader voor Achmea IM

In het voorjaar van 2020 is het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen kader aangescherpt. Dit betekent dat de OESO richtlijnen en de UN Guiding Principles een plaats hebben gekregen bij de uitgangspunten van het MVB kader. Daarnaast zijn de verschillende MVB instrumenten verder toegelicht.

In het MBV kader is het landenbeleid verder aangescherpt. Naast landen die worden uitgesloten op basis van de VN en EU sanctielijsten worden ook landen uitgesloten die slecht presteren op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie. Staatsbedrijven waarvan de uitgesloten landen

50% aandeelhouder zijn, worden ook uitgesloten van beleggingen.

Aandeelhoudersvergaderingen op afstand

Door COVID-19 crisis verliep het en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen anders dan voorgaande jaren. Voor Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen was het mogelijk om virtuele aandeelhoudersvergaderingen te houden. Niet alle ondernemingen boden aandeelhouders de mogelijkheid vervolgvragen te stellen. Hierdoor konden aandeelhouders niet in alle gevallen optimaal geïnformeerd een stem uitbrengen. Achmea IM heeft gedurende deze Covid-19 periode op reguliere wijze op de aandeelhoudersvergaderingen kunnen stemmen doormiddel van proxy voting, stemmen op afstand.

Podcast ESG in beleggingscyclus

In de eerste helft van 2020 is een nieuwe podcast aan de reeks van MVB podcasts uitgebracht over ESG integratie in de beleggingscyclus. Ze zijn te beluisteren op podcastapps Spotify, Google en Apple podcast. Of luister ze hier.

Uitstekende PRI-beoordeling voor ons MVB-beleid

Achmea IM heeft in 2007 de Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekend, waarmee wij ons committeren aan de integratie van duurzaamheidscriteria in onze beleggingsprocessen. Ondertekenaars van de PRI worden jaarlijks getoetst op de kwaliteit, reikwijdte en toepassing van deze principes. Op 30 juli ontvingen wij een uitstekende beoordeling, waarbij wij voor onze inspanningen op alle gevraagde modules en beleggingscategorieën een A of een A+ score behaalden. De hoogst haalbare scores. Als ondertekenaar zijn wij beoordeeld op drie hoofdthema's. Ten eerste heeft PRI beoordeeld of Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is gewaarborgd in de algehele strategie en het bestuur van Achmea IM. Dit leidde net als in 2019 tot de hoogst haalbare score van A+. Daarmee heeft Achmea de bestendige lijn van A+ beoordeling vastgehouden. Het tweede hoofdthema gaat over ESG bij het selecteren, aanstellen en monitoren van externe managers waarvoor we op alle onderdelen een A score ontvingen. Tot slot ontvingen wij voor de beleggingen door Achmea IM en active ownership activiteiten (stemmen en engagement) ook een A score op alle onderliggende onderdelen.

9

2. Inleiding verantwoord beleggen

Achmea Investment Management beheert beleggingsfondsen waar institutionele beleggers in participeren. Sinds 2008 past Achmea Investment Management MVB-instrumenten toe bij het beheren van het vermogen in deze beleggingsfondsen. In dit verslag leest u de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten voor de beleggingsfondsen zijn ondernomen. Beleidsdocumenten en rapportages zijn terug te vinden op de website van Achmea Investment Management.

2.1. Verantwoord beleggen

Achmea IM staat voor een goed en betaalbaar pensioen en is van mening dat maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt Achmea IM waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance (ESG) onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt, speelt een belangrijke rol.

2.2. Uitgangspunten

Voor het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid (hierna MVB-beleid) hanteert Achmea IM de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact) als uitgangspunt alsook de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (Guiding Principles).

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 7.1) en beslaat vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

De OESO-richtlijnen en Guiding Principles geven naast de vier genoemde thema's richting aan ondernemingsgedrag op de volgende thema's:

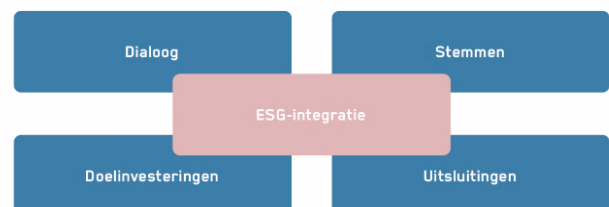
- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie;
- Mededinging;
- Belastingen.

2.3. Instrumenten

Bij het in praktijk brengen van Achmea IM's MVB-beleid, wordt gebruik gemaakt van vijf instrumenten:

1. Uitsluiting van producenten van controversiële wapens en tabak, ondernemingen die op structurele wijze principes van het UN Global Compact schenden en landen die vallen onder de sanctiewet 1977;
2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. Doelinvesterings (Green Bonds);
5. ESG-integratie in beleggingsprocessen.

FIGUUR 2.3.1 MVB-INSTRUMENTEN ACHMEA IM

2.4. Transparantie en verantwoording

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Achmea IM rapporteert daarom tweemaal per jaar over hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het MVB-beleid. Ook rapporteert Achmea IM over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. Daarnaast geven wij inzicht in ons stemgedrag via een vote disclosure system. De rapportages en het systeem zijn toegankelijk via de website van Achmea IM. Ook staan de volgende documenten op website:

1. Verantwoord beleggen beleid;
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens en structurele Global Compact schenders;
3. Corporate governance en stembeleid.

2.5. Scope van rapportage

Het verantwoord beleggen beleid is van toepassing op de Achmea IM beleggingsfondsen. In deze rapportage is verantwoording afgelegd voor het in de beleggingsfondsen gevoerde MVB- beleid. Daarnaast voert Achmea IM een aantal beleggingsfondsen die fund-of-funds zijn. Op deze fondsen is het MVB-beleid van externe vermogensbeheerder van toepassing.

In bijlage 7.5 vindt u een overzicht van de Achmea IM beleggingsfondsen (zie bijgevoegde attachment met een overzicht van alle fondsen in scope)

2.6. ESG Integratie

Achmea IM hecht waarde aan ESG-informatie. Voor de beheerde beleggingsfondsen wordt daar waar mogelijk ESG-informatie op een systematische en consistente manier geïntegreerd in de beleggingsprocessen. Het inzichtelijk maken van ESG-risico's dient bij te dragen aan het maken van beter geïnformeerde beleggingsbeslissingen.

Aandelen

Binnen het kwantitatieve (factor) beleggingsproces voor aandelen heeft ESG-integratie een plek binnen de factor kwaliteit. De factor kwaliteit kwam als meeste geschikte factor naar voren na uitvoerig testen van verschillende ESG-integratie scenario's. Voor alle ondernemingen worden ESG risico's en kansen met gebruikmaking van MSCI ESG Research inzichtelijk gemaakt. Het meewegen van deze informatie van ondernemingen ten aanzien van enerzijds risicoblootstelling en anderzijds door het management van de onderneming ingevoerde beheersmaatregelen blijkt zich het beste te laten vangen in de factor kwaliteit. ESG-integratie is daarmee toegepast op alle intern beheerde aandelenstrategieën.

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van het Achmea IM Euro Investment Grade Credits Fonds past Achmea IM op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toe. Voor alle ondernemingen worden ESG risico's en kansen met gebruikmaking van MSCI ESG Research inzichtelijk gemaakt. Binnen het beleggingsproces wordt vervolgens een gedetailleerde analyse gemaakt van de ESG risico-opslag die de issuer voor de uitgegeven obligatielening zou moeten bieden. Dit gebeurt naast de reguliere kredietwaardigheids- en andere relevante economische criteria. Op basis van deze gedetailleerde analyses van risico-opslagen wordt bepaald in welke mate een issuer/lening een aantrekkelijke vergoeding biedt voor gelopen risico's. Deze informatie vormt de basis voor de beleggingsbeslissingen.

Staatsobligaties

Voor het Achmea IM EMU staatsobligatiefonds worden bestuurlijke, milieu en sociale risico's waar van toepassing en relevant meegewogen in kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. In de bepaling van het risico of een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente volledig en op tijd terug kan betalen, zijn ESG risico's dus meegewogen. Bij het identificeren van deze risico's maken de Achmea IM portefeuillemanagers gebruik van ESG landenanalyses van een onafhankelijke dataleverancier: MSCI ESG Research.

Achmea IM werkt continu aan verbeteringen van het ESG-integratieproces. Zo is in de afgelopen periode een uitgebreide studie uitgevoerd naar de effecten van verschillende ESG-pijlers op de credit spreads van staatsobligaties. De opgedane kennis wordt geïntegreerd in het beleggingsproces.

Green Bonds (doelinvesterings)

Het Achmea IM Green Bond Fund belegt wereldwijd hoofdzakelijk in kwalitatief hoogwaardige, groene staats- en bedrijfsobligaties. Green bonds zijn obligaties uitgegeven door (semi)-overheden, internationale instellingen of ondernemingen. De opbrengsten worden gebruikt om projecten en activiteiten met een aantoonbaar positief effect op het milieu en klimaat of om effectieve oplossingen voor klimaatbescherming te (her)financieren. Meer specifiek (her)financieren green bonds projecten gericht op energie-efficiëntie, schoon vervoer en milieuvriendelijke technologieën (waaronder wind- en zonne-energie). Ook projecten voor het weerbaarder maken van infrastructuur en de leefomgeving tegen de fysieke gevolgen van klimaatverandering komen in aanmerking voor (her)financiering.

Green bonds hebben dezelfde karakteristieken als gewone, grijze obligaties. Ze hebben een soortgelijk rendement, hetzelfde kredietrisico en een vergelijkbare liquiditeit. Het verschil is dat met green bonds milieuvriendelijke projecten worden gefinancierd. Achmea IM gebruikt een eigen onafhankelijk raamwerk om vast te stellen dat de opbrengsten van green bonds ook echt worden aangewend voor groene projecten. Dit raamwerk is geënt op de

internationale richtlijnen Green Bond Principles en de Climate Bonds taxonomie van het Climate Bonds Initiative.

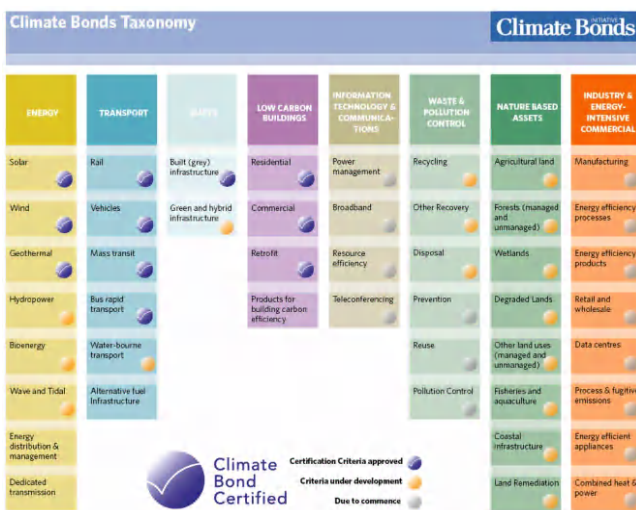
De Green Bond Principles zien toe op het proces waarmee green bonds naar de markt worden gebracht en omvatten:

- Principes rondom het gebruik van het opgehaald kapitaal;
- Principes rondom het proces van projectbeoordeling en -selectie;
- Principes rondom het beheer van opgehaald kapitaal;
- Principes rondom verslaglegging.

In onze beoordeling besteden we expliciet aandacht aan de mate waarin een green bond past in de algemene strategie van de uitgevende instelling.

De taxonomie van het Climate Bonds Initiative dient als kader bij het beoordelen van gefinancierde projecten en moet bijdragen aan het vertrouwen dat de met de opbrengsten gefinancierde projecten een aantoonbaar positief effect op het milieu of klimaat hebben.

FIGUUR 2.6.1 TAXONOMIE CLIMATE BONDS INITIATIVE¹

¹ Bron: Climate Bonds Initiative⁷

Naast het green bond funds beleggen we ook in green bonds in de creditfondsen. Figuur 2.6.1 geeft inzicht in de allocatie per 30-06-2020.

TABEL 2.6.1 ALLOCATIE % GREEN BONDS

Fonds	%
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	2,57%
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	5,13%
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	4,76%

Meten CO₂-voetafdruk van debeleggingsfondsen

Achmea IM besteedt speciaal aandacht aan risico's rond klimaatverandering. Dit vanuit het besef dat klimaatverandering en de noodzakelijke overgang naar een koolstofarme economie de waarde van beleggingen negatief kunnen beïnvloeden. Als onderdeel van haar klimaatstrategie heeft Achmea IM de CO₂-voetafdruk van de aandelen en bedrijfsobligatiefondsen, zie tabel 2.6.2.

Methodiek en maatstaf voor meten CO₂-voetafdruk

Voor het berekenen van een CO₂-voetafdruk zijn er diverse maatstaven en methodes voorhanden. Op hoofdlijnen zijn de methodes onder te verdelen in:

1. Methodes gericht om blootstelling aan absolute CO₂-emissies (de som van de scope 1,2 en 3 emissies) inzichtelijk te maken;
2. Methodes gericht om blootstelling aan CO₂-intensiteit (bijvoorbeeld de ratio tussen de CO₂-emissies en de omzet van een onderneming) inzichtelijk te maken.

Achmea IM maakt voor het aandelenfonds zowel de absolute CO₂-emissies per miljoen euro geïnvesteerd vermogen als de CO₂-intensiteit inzichtelijk. Voor de absolute voetafdruk worden CO₂-emissies toegewezen aan de portefeuille op basis van een eigenaarschap. Als het fonds 1 procent van de totale marktkapitalisatie van een bedrijf bezit, dan wordt 1 procent van de broeikasgasemissies toegerekend aan de CO₂-voetafdruk van de portefeuille. De CO₂-intensiteit wordt bepaald op basis van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit van de portefeuille- of benchmarkgewichten ('weighted average carbon intensity'). Deze maatstaf kan eenvoudiger toegepast worden in verschillende beleggingscategorieën omdat deze niet afhankelijk is van eigenaarschap. Deze laatste maatstaf hanteert Achmea IM ook om de CO₂-intensiteit van het bedrijfsobligatiefonds inzichtelijk te maken.

Focus op scope 1 en scope 2 CO₂-emissies

Op basis van het Greenhouse Gas (GHG) Protocol zijn de bronnen voor CO₂-emissie per onderneming onderverdeeld in drie 'scopes' (reikwijdtes). Scope 1 en 2 emissies hebben betrekking op emissies waar een onderneming direct voor verantwoordelijk is en indirecte broeikasgasemissies door verbruik van gekochte elektriciteit, warmte of stoom. Scope

3 emissies dekken alle indirecte emissies als gevolg van de activiteiten van een onderneming.

Achmea IM baseert de berekeningen voor de CO₂-voetafdruk op scope 1 en scope 2 CO₂-emissies. Achmea IM signaleert dat scope 3 CO₂-emissies nog onvoldoende en op verschillende manieren door bedrijven worden gerapporteerd. De kwaliteit van deze gegevens is daardoor van een lager niveau. Ook leiden deze scope 3 CO₂-emissies tot dubbeltellingen in de voetafdruk. Achmea laat de scope 3 CO₂-emissies daarom voorlopig buiten beschouwing.

Bron en reikwijdte van CO₂-data

Voor de berekening van de voetafdruk is gebruik gemaakt van CO₂-data van MSCI ESG Research. Voor de aandelenportefeuilles van Achmea IM zijn deze CO₂-data voor ruim 98% gebaseerd op door de ondernemingen gerapporteerde CO₂-data over 2019. Voor de bedrijfsobligatieportefeuille betreft dit ruim 60%. Beleggingen waar op het moment van berekenen geen CO₂-data beschikbaar waren, hebben een CO₂-voetafdruk toegewezen gekregen gelijk aan die van het gemiddelde van de portefeuille.

TABEL 2.6.2 ESG KARAKTERISTIEKEN ACHMEA IM BELEGGINGSFONDSEN PER 30-06-2020

	Portefeuille CO ₂ -emissies	Benchmark CO ₂ -emissies	Vershil	Portefeuille CO ₂ -intensiteit	Benchmark CO ₂ -intensiteit	Vershil
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	115,19	108,91	6%	121,47	149,46	-19%
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	-	-	-	87,43	128,63	-32%
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund	85,19	108,91	-22%	99,23	149,46	-34%
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	-	-	-	127,45	110,02	16%
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	-	-	-	85,66	101,77	-16%

3. Uitsluitingsbeleid

Er kunnen uiteenlopende redenen zijn voor een institutionele belegger om op voorhand niet te willen beleggen in bepaalde ondernemingen of landen. Zo kan men ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is het toepassen van een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. Achmea IM past in dat geval een uitsluitingsbeleid toe. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen over mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen het uitgangspunt. Het uitsluitingsbeleid van Achmea IM richt zich op vier criteria, namelijk producenten van controversiële wapens, tabak, structurele schenders van internationale gedragsnormen en landen waaraan internationale sancties zijn opgelegd..

3.1. Controversiële Wapens

3.1.1. Definitie controversiële wapens

Voor Achmea IM zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. Wij zien ons uitsluitingsbeleid op controversiële wapens dan ook als onderdeel van ons **mensenrechtenbeleid**. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Achmea IM aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

3.1.2. Vaststellen uitsluitingen

De beleggingsfondsen beleggen direct wereldwijd in aandelen en bedrijfsobligaties. Hierbij gaat het enkel om financiële markten die ontwikkeld zijn, dus er wordt niet in opkomende markten belegd. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting.

3.1.3. Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunitie heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2020 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de vijf beursgenoteerde ondernemingen volgens tabel 3.1.3.1 in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen.

TABEL 3.1.3.1 INDICATIEVE AFM LIJST PER 1 JANUARI 2020¹

Onderneming	Land	Clustermunitie
Hanwha Corporation	Zuid-Korea	ja
Poongsan Corporation	Zuid-Korea	ja
Elbit Systems Ltd.	Israël	ja
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	China	ja
LIG Nex1 Co Ltd.	Zuid-Korea	ja

¹ Bron: Achmea Investment Management & "Indicatieve AFM Lijst"

Veranderingen in de uitsluitingslijst

Screening van het beleggingsuniversum op basis van onderzoeksgegevens van ISS ESG leiden tot een drietal wijzigingen in de uitsluitingslijst. AECOM, Raytheon Co en United Technologies Corp zijn niet langer betrokken bij de productie, ontwikkeling of onderhoud van nucleaire wapens en zijn daarom weer toegelaten tot het belegbare universum. Daarnaast levert de screening één onderneming aan waarvan is vastgesteld dat zij betrokken is bij de productie van nucleaire wapens. Zie alle wijzigingen in de uitsluitingslijst in tabel 3.1.2.

TABEL 3.1.3.2 VERANDERINGEN CONTROVERSIËLE WAPENS¹

Onderneming	Land	Status
Raytheon Technologies	Verenigde Staten	Toegevoegd
AECOM	Verenigde Staten	Verwijderd
Raytheon Co	Verenigde Staten	Verwijderd
United Technologies Corp	Verenigde Staten	Verwijderd

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Zie onderstaand de actuele uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Aeroteh SA
- Airbus Group SE
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Aryt Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Co/The
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- Brookfield Asset Management Inc. Class A
- Brookfield Business Partners L.P.
- BWX Technologies Inc
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Cohort PLC

- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Elbit Systems Ltd
- Engility Holdings Inc
- Fluor Corp
- Fortive Corp.
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hanwha Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR, Inc.
- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird
- Moog Inc
- Motovilihinskie zavody PAO
- Northrop Grumman Corp
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Raytheon Technologies
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Science Applications International corp
- Serco Group PLC
- SGL Carbon SE
- Steel Partners Holdings LP
- Tata Power Co Ltd
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- Walchandnagar Industries Ltd

Per 1 juli 2020 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

3.2. Tabaksproducenten

3.2.1. Definitie tabaksproducenten

Achmea IM heeft besloten dat het beleggen in producenten van tabak niet past binnen de uitgangspunten van ons **gezondheidsbeleid**. De consequentie hiervan is dat tabaksbeleggingen niet in de beleggingsfondsen van Achmea IM voorkomen. Achmea IM maakt de keuze om alle producenten van rookwaar van het beleggingsuniversum uit te sluiten. Wederverkopers van rookwaren, zoals supermarkten, tankstations en luchtvaartmaatschappijen worden niet uitgesloten van het beleggingsuniversum.

3.2.2. Vaststellen uitsluitingen

De beleggingsfondsen beleggen direct wereldwijd in aandelen en bedrijfsobligaties. Hierbij gaat het enkel om financiële markten die ontwikkeld zijn, dus er wordt niet in opkomende markten belegd. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Op basis van GICS-classificatiecodes stellen wij vast welke ondernemingen als rookwarenproducenten worden aangemerkt. Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die zijn aangemerkt als rookwarenproducenten plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksproducenten verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2020 de volgende ondernemingen aanmerkt als tabaksproducent². Er hebben zich geen wijzigingen voorgedaan in het beleggingsuniversum ten opzichte van de voorgaande screening.

- 22nd Century Group Inc
- Adris Grupa DD
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- Bulgartabac Holding AD
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Gudang Garam Tbk PT
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Mount TAM Biotechnologies Inc
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- PTFC Redevelopment Corp
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinnar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tong Jie Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vector Group Ltd
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

² Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

3.3. Thermisch steenkool en teerzanden

3.3.1. Definitie thermisch steenkool en teerzanden

Achmea IM ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen haar eigen beleggingsportefeuille sluit Achmea IM daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Achmea IM belegt niet meer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. We willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze kolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij.

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan

bij conventionele winning. Tot slot hebben teerzanden ook een negatieve impact op de thema's Milieu en Natuur. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Thermisch steenkool

Achmea IM geeft in haar beleid prioriteit aan de sectoren waar wij de meeste impact op klimaatverandering kunnen maken. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn kolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Kolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking, waardoor 27% van de CO₂ uitstoot wordt veroorzaakt.

3.3.2. Vaststellen uitsluitingen

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 30% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 30% is overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2020 de ondernemingen in tabel 3.3.2.1 toegevoegd aan de uitsluitingslijst.

TABEL 3.3.2.1 UITSLUITINGSLIJST PER 1 JULI 2020

Onderneming	Land	
Aboitiz Power Corp	Filipijnen	Thermisch steenkool
Adaro Energy Tbk Pt	Indonesië	Thermisch steenkool
AES Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
AES Gener S.A.	Chili	Thermisch steenkool
AGL Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
Alliance Resource Operating Partners, L.P.V	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Alliant Energy Corp	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Ameren Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Athabasca Oil Corporation	Canada	Teerzanden
Banpu Plc	Thailand	Thermisch steenkool
Bukit Asam Tbk	Indonesië	Thermisch steenkool
Canadian Natural Resources Limited	Canada	Teerzanden
Cenovus Energy Inc.	Canada	Teerzanden
China Coal Energy Co Ltd	China	Thermisch steenkool
China Coal Energy Company Limited	China	Thermisch steenkool
China Power International Develop	Hong Kong	Thermisch steenkool
China Resources Power Holdings Co Ltd	Hong Kong	Thermisch steenkool
China Shenhua Energy Co Ltd	China	Thermisch steenkool

China Shenhua Energy Company Limited	China	Thermisch steenkool
Chugoku Electric Power Co., Inc.	Japan	Thermisch steenkool
Cloud Peak Energy Resources Llc	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Coal India	India	Thermisch steenkool
Consol Energy Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Datang Internatnl Power Generation Co	China	Thermisch steenkool
Electric Power Development Co., Ltd.	Japan	Thermisch steenkool
Eskom Holdings Soc Limited	Zuid Afrika	Thermisch steenkool
Evergy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Exxaro Resources Ltd	Zuid Afrika	Thermisch steenkool
Foresight Energy Llc	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
GD Power Development Co Ltd	China	Thermisch steenkool
GEO Energy Resources Ltd	Singapore	Thermisch steenkool
Glow Energy Pcl	Thailand	Thermisch steenkool
HK Electric Investments & Hk Electric Investments Ltd.	Hong Kong	Thermisch steenkool
Huadian Power International Corp Ltd / Huadian Power International Corporation Limited	China	Thermisch steenkool
Huaneng Power International Inc	China	Thermisch steenkool
Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Limited	China	Thermisch steenkool
Inner Mongolia Yitai Coal Co Ltd	China	Thermisch steenkool
MEG Energy Corp.	Canada	Thermisch steenkool
NRG Energy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
NTPC Ltd	India	Thermisch steenkool
Origin Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
Peabody Energy Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
PPL Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)	Indonesië	Thermisch steenkool
SDIC Power Holding	China	Thermisch steenkool
Shaanxi Coal Industry Co Ltd	China	Thermisch steenkool
Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool
Shanxi Lu'An Env.Energy Dev.Co.Ltd	China	Thermisch steenkool
Shenzhen Energy Group Co Ltd	China	Thermisch steenkool
Suncor Energy Inc.	Canada	Teerzanden
Tenaga Nasional Bhd	Maleisië	Thermisch steenkool
United Tractors Tbk Pt	Indonesië	Thermisch steenkool
Washington H. Soul Pattinson And Co. Ltd.	Australië	Thermisch steenkool
Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool
Yanzhou Coal Mining Co Ltd	China	Thermisch steenkool
Yanzhou Coal Mining Company Limited	China	Thermisch steenkool
Zhejiang Zheneng Electric Power	China	Thermisch steenkool

3.4. Normschendingen

3.4.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt Achmea IM ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert Achmea IM een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding Principles geven handvatten voor overheden en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

3.4.2. Vaststelling uitsluitingen

De beleggingsfondsen beleggen direct wereldwijd in aandelen en bedrijfsobligaties. Hierbij gaat het enkel om ontwikkelde markten. Er wordt niet direct in opkomende markten belegd. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op de directe beleggingen.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij structurele schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anticorruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes leidt dit tot verdere analyse van de onderneming door de Beheerder van het beleggingsfonds. Omdat een schending snel kan ontstaan, maar ook weer snel kan worden opgeheven, komen alleen de structurele schenders van principes in aanmerking voor

uitsluiting. Achmea IM stelt dat een schending structureel is wanneer deze ten minste 24 aaneengesloten maanden heeft plaatsgevonden. Zolang dit niet het geval is, heeft het aangaan van de dialoog met de onderneming (engagement) de voorkeur. Uitsluiten in deze fase zou voorbarig zijn.

Na vaststelling van de lijst van structurele schenders bepaalt de Beheerder of de ondernemingen worden aangehouden, uitgesloten dan wel op een watchlist geplaatst worden. Dit besluit wordt genomen op basis van onderstaande criteria:

1. de houding van de onderneming ten aanzien van de schending en de bereidheid het gesprek met aandeelhouders aan te gaan (constructief/niet-constructief);
2. de ontwikkelingen t.a.v. de casus en door de onderneming gemaakte stappen om een schending (deels) op te heffen (positief/neutral/negatief);
3. de ernst van de schending: sommige schendingen beïnvloeden complete bevolkingsgroepen, andere niet (hoog/middel);
4. de sterkte van de casus waarbij wordt gekeken naar reeds gedane uitspraken van nationale of internationale gezaghebbende instanties (sterk/neutral/zwak).

Aan de hand van informatie over deze criteria vormt de Beheerder zich een beeld van de ontwikkelingen en ernst van de schending en wordt al dan niet overgegaan tot uitsluiting van de onderneming voor de aandelen- en vastrentende waardenfondsen.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

3.4.3. Uitsluiting structurele normschenders

Per 1 juli 2020 zijn wereldwijd 24 ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen. Tien ondernemingen zijn uitgesloten in verband met de schending van het recht op zelfbeschikking (mensenrecht), één onderneming vanwege levering van wapentuig en/of militaire training aan een regime dat mensenrechten heeft geschonden, zes ondernemingen schenden rechten van inheemse volken (mensenrechten) en drie ondernemingen zijn uitgesloten vanwege het schenden van recht op vereniging en vakbondsvorming (arbeidsnormen). Vier ondernemingen zijn uitgesloten vanwege milieuvervuiling. Zie tabel 3.4.3.1 voor het volledige overzicht.

TABEL 3.4.3.1 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 JULI 2020¹

Onderneming	Norm	Schending
Altice Europe		Recht op zelfbeschikking
B Communications LTD		Recht op zelfbeschikking
Bank Hapoalim		Recht op zelfbeschikking
Bank Leumi Le-Israel		Recht op zelfbeschikking
Bezeq The Israeli Telecom Co		Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras S.A.- Eletrobras		Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras SA- Eletrobras Pfd B		Recht op zelfbeschikking
Cintas		Recht op vereniging en vakbondsvrijheid
Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG		Rechten van inheemse volken
Enbridge, Inc.		Rechten van inheemse volken
Energy Transfer LP		Rechten van inheemse volken
Export-Import Bank of India		Milieuvervuiling
Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd.		Recht op zelfbeschikking
JBS SA		Arbeidsomstandigheden
Marathon Petroleum Corp.		Rechten van inheemse volken
Mizrahi-Tefahot Bank		Recht op zelfbeschikking
Phillips 66		Rechten van inheemse volken
NTPC Ltd		Milieuvervuiling
Raytheon Technologies		Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
Sumitomo Chemical Co		Milieuvervuiling
Sunoco Logistics Partners Operations LP		Rechten van inheemse volken
Syngenta AG		Milieuvervuiling
Vale S.A.		Recht op zelfbeschikking
XPO Logistics		Arbeidsomstandigheden

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

3.4.4. Uitsluiting landen

Het gevoerde landenbeleid is geënt op de Nederlandse sanctiewetgeving (1977). Hierdoor sluit Achmea IM op voorhand staatsobligaties van landen uit die bij onze screening naar voren komen als:

- Schender non-proliferatieverdrag;
- Systematische schending mensenrechten burgers;
- Hoge mate van corruptie

Screening vindt jaarlijks plaats. De Sanctiewet 1977 is een kaderwet en is de grondslag voor de uitwerking van (inter)nationale regels ter uitvoering van de internationale sanctiemaatregelen. Sanctiemaatregelen zijn dwingende instrumenten die worden ingezet als reactie op schendingen van onder meer het internationaal recht of mensenrechten. Achmea IM hanteert de wet als signaalfunctie om te bepalen of landen voldoen aan bovenstaande uitgangspunten en in aanmerking komen voor de landen uitsluitingslijst.

TABEL 3.4.4.1 LANDEN UITSLUITINGSLIJST PER 1 JULI 2020¹

Land
Angola
Democratische Volksrepubliek Korea (Noord-Korea)
Irak
Iran
Myanmar
Oezbekistan
Saudi-Arabië
Soedan
Somalië
Syrië
Venezuela
Zimbabwe

¹ Bron: Achmea Investment Management

4. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. De beleggingsfondsen beleggen onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. De beleggingsfondsen doen dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

4.1. Institutionele belegger als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen.

Achmea IM voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van Achmea IM zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

4.2. Stemgedrag Achmea IM

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is altijd een drukke stemperiode, omdat de meeste aandeelhoudersvergaderingen dan plaatsvinden. Gezien de moeilijke omstandigheden over de hele wereld was het extra belangrijk dat we onze stem als aandeelhouder lieten horen. Klimaatverandering was opnieuw een centraal thema dit stemseizoen. De steun voor klimaat gerelateerde resoluties blijft stijgen. Daarnaast heeft de aandacht voor klimaatverandering in toenemende mate invloed op de mate van steun voor bestuurdersverkiezingen. Ook is er wereldwijd een stijgende trend waarneembaar van ingediende aandeelhoudersresoluties die de mate van diversiteit in het bestuur adresseren. Doordat vrijwel alle aandeelhoudersvoorstellen ingediend zijn ver voordat COVID -19 haar intrede deed, was er weinig invloed van de pandemie op de inhoud van resoluties. Volgend jaar verwachten we meer voorstellen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan COVID-19, zoals gezondheid en veiligheid van medewerkers, mensenrechten, verantwoord ketenbeheer en human capital management.

Stemactiviteiten van Achmea IM

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **2243 vergaderingen** op totaal **4092 agendapunten**. Zie tabel 4.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2020.

TABEL 4.2.1 REGIONALE VERDELING H1 2020

	Aantal	%
US	135	49%
Euro	71	26%
Overig	68	25%
Totaal	274	

Op de website van Achmea IM kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Wij maken bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het Achmea stembeleid specifieke analyses op. Zo past Achmea IM voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het Achmea IM stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het eerste halfjaar van 2020 op 19 procent van alle agendapunten tegen het management. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betreft het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 4.2.2 : OVERZICHT TEGENSTEMMEN H1 2020¹

Totaal resoluties	Voor	Tegen
4092	81%	19%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. In de eerste helft van 2020 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor uitgifte aandelen, routinezaken en fusies en overnames.

TABEL 4.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	85%	15%
Beloning	47%	53%
Uitgifte aandelen	89%	11%
Routine zaken	95%	5%
Fusie en overnames	90%	10%
Overig	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

4.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten en goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **182 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES NAAR THEMA ¹

Thema	Aantal
Overig (o.m. Politieke Donaties)	28
Beloning	12
Benoeming Bestuurder	79
Milieu en Gezondheid	17
Routinepunten	18
Goed Bestuur	8
Mensenrechten	8
Sociaal	12
Totaal	182

¹ Bron: Achmea Investment Management

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. In onderstaand overzicht staan onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 4.3.2 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES H1 2020

	Voor	Tegen
Goed Bestuur	37%	63%
Beloning	33%	67%
Benoemingen	53%	47%
Milieu en Gezondheid	47%	53%
Overig	39%	61%
Routinepunten	56%	44%
Mensenrechten	50%	50%
Sociaal	100%	0%

Arbeidsnormen

Delta Air Lines, Inc.

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Amerikaanse vliegtuigmaatschappij **Delta Air Lines, Inc.**, op 18 juni 2020, werd het management gevraagd haar procedures ter voorkoming van seksuele intimidatie te versterken. Uit onderzoek blijkt dat 70 procent van de stewardessen in de luchtvaartindustrie seksueel geïntimideerd wordt tijdens werk. Aandeelhouders verzoeken om de verantwoordelijkheid van het bestuur voor dit onderwerp te vergroten. Dit kan door het beloningsbeleid voor het management hiermee in lijn te brengen en indien nodig het beleid te herzien. Ook wordt gevraagd om te rapporteren over reeds ondernomen acties. Schadeclaims tegen beroemdheden en de spraakmakende #metoo beweging op sociale media platforms hebben de potentiële impact van seksuele intimidatie op de werkvloer aangetoond. Uit onderzoek blijkt dat ondernemingen waarin seksuele intimidatie veel voorkomt een hoger personeelsverloop hebben en het personeel minder productief is als gevolg van ziekte, lagere motivatie, grotere conflicten, het vermijden van interactie en pesterijen.

Het management geeft aan dat de huidige procedures voldoende zijn om seksuele intimidatie op de werkplek te voorkomen. Er worden trainingen over het beleid gegeven aan alle werknemers en managers. Het management stelt dat de auditcommissie toezicht houdt op alle procedures en processen die verband houden met de ethische en zakelijke gedragscode van de onderneming. In haar beloningsbeleid heeft Delta Air Lines beleid verankerd dat de verworven beloning van bestuurders terugggevorderd kan worden bij wangedrag. Achmea IM acht het van belang dat seksuele intimidatie zoveel mogelijk voorkomen moet worden. De huidige procedures worden als onvoldoende beoordeeld. Daarom is er VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 32 procent voor de resolutie.

Gezondheid

Johnson & Johnson

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Amerikaanse farmaceut **Johnson & Johnson**, op 3 april 2020, vroegen aandeelhouders de onderneming een verslag te publiceren over bestuursmaatregelen die de onderneming heeft ondernomen in verband met de verkoop van opioïdemedicijnen. De maatregelen moeten de financiële en reputatierisico's controleren en beheersen. Ook wordt gevraagd welke effecten de centralisatie van bedrijfsfuncties hebben op het toezicht, welke prikkels in de beloningsregelingen voor het management zijn opgenomen om ethisch gedrag te bevorderen en hoe het bestuur input van relevante belanghebbenden meeneemt in haar beleid. Volgens de aandeelhouders veroorzaakt misbruik van opioïden een gezondheids crisis. Volgens het 'Center for Disease Control and Prevention' (CDC) zijn er in de Verenigde Staten sinds 2017 meer dan 130 sterfgevallen per dag als gevolg van een overdosis. De cumulatieve economische tol die de opioïde-epidemie heeft veroorzaakt, bedraagt meer dan 1 biljoen dollar. De verkoop van opioïdemedicijnen brengt ook juridische risico's met zich mee. Zo heeft de onderneming onlangs voor \$4 miljard meerdere rechtszaken geschikt.

De onderneming geeft aan dat de risico's in verband met opioïden niet materieel zijn en dat ze haar opioïdenactiviteiten heeft verkocht. Ook meent Johnson & Johnson al voldoende informatie omtrent de bestuursmaatregelen die zijn doorgevoerd te hebben gepubliceerd. Door middel van een speciale website met persberichten betreft de onderneming relevante belanghebbenden bij hun beleid en genomen maatregelen. Het bestuur geeft aan dat de beloningsregelingen erop gericht zijn risicobeheer te vergemakkelijken. Achmea IM ondersteunt de gevraagde transparantie rondom de bestuursmaatregelen en heeft VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 61 procent voor de resolutie.

Klimaat

Total SA

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Frans olie- en gasonderneming **Total SA**, op 29 mei 2020, diende een consortium van aandeelhouders een voorstel in waarin het management werd gevraagd om artikel 19 van de

statuten te wijzigen. Het doel is om informatie te verkrijgen inzake de strategie van de onderneming om de bedrijfsactiviteiten in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs. In het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden waaronder een actieplan met specifieke tussenliggende fasen. Zo wordt er gevraagd om de doelstellingen voor de vermindering van broeikasgasemissies.

Het management benadrukt dat het zich bewust is van haar verantwoordelijkheid op milieugebied. Na een vruchtbare dialoog met een groep beleggers heeft het management een eigen klimaatbeleid opgesteld dat de ambitie heeft om tegen 2050 CO₂-neutraal te zijn. Enerzijds stelt Total SA dat het niet verantwoordelijk is voor de emissies die klanten veroorzaken. Anderzijds is de onderneming zich bewust van haar rol als producent en distributeur van energieproducten en wil het de ontwikkeling van de vraag positief beïnvloeden. Een statutenwijziging veroorzaakt een bindend mandaat voor de Raad van Bestuur. Deze is van mening dat deze verplichting niet in lijn is met de regels van bevoegdheidsverdeling in een naamloze vennootschap. Achmea IM is van mening dat een ambitie uitspreken niet voldoende is en dat een statutenwijziging een goed middel is om het management aan te zetten tot het maken van een concreet actieplan. Zodoende heeft Achmea IM VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 17 procent voor de resolutie.

Mensenrechten

Amazon.com

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Amerikaanse e-commerce onderneming **Amazon.com**, op 27 mei 2020, werd het management gevraagd om een verslag te publiceren over de beoordeling van de mensenrechten in de toeleveranciersketen van de onderneming. Aandeelhouders verzoeken om de werkelijke en potentiële gevolgen van producten met een hoog risico, die door de onderneming of zijn dochterondernemingen worden verkocht, te onderzoeken. Producten met een hoog risico kunnen worden geselecteerd door te identificeren en prioriteren welke producten mensenrechtenrisico's met zich meebrengen en welke ernstige gevolgen kunnen hebben. Aandeelhouders stellen dat ondernemingen die zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen, materiele risico's lopen, zoals reputatieschade, projectverstoringen, en rechtszaken.

Het management heeft toegezegd daartoe specifieke risicobeoordelingen uit te voeren van specifieke producten, regio's en risicogebieden. Amazon geeft aan dat hun Global Human Rights Principles zijn gebaseerd op internationale

mensenrechtenstandaarden zoals de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'. De onderneming werkt niet met leveranciers die zich bezighouden met dwangarbeid of mensenhandel en verwacht van haar leveranciers dat deze zich aan dezelfde standaarden houden. Mensenrechten worden wel benoemd in de gedragscode voor leveranciers, echter over de daadwerkelijke risicobeoordelingen wordt inhoudelijk niet gepubliceerd. Achmea IM heeft zodoende VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 30 procent voor de resolutie.

Apple

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van het Amerikaanse technologieconcern **Apple**, op 26 februari 2020, werd het management gevraagd om jaarlijks verslag uit te brengen over het beleid van de onderneming inzake de vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie. Aandeelhouders geven aan dat Apple risico's loopt op het gebied van mensenrechten omdat de onderneming zaken doet in landen waar de overheid geen vrije meningsuiting of vrije toegang tot informatie toestaat. Zo heeft de onderneming na een verzoek van de Chinese overheid bepaalde applicaties, zoals de New York Times, uit de *App Store* verwijderd zonder uitleg waarom ze verwijderd werden. De onderneming heeft in 2018, 634 apps verwijderd, waarvan 517 in China. Ook wordt de vraag gesteld of de onderneming publiekelijk toezegt de vrijheid van meningsuiting te respecteren. Tenslotte wordt gevraagd welke acties de onderneming heeft ondernomen naar aanleiding van informatieverzoeken van de overheid en derden in relatie tot het beperken van de vrijheid van meningsuiting.

De Raad van Bestuur geeft aan dat Apple het belang ziet van de vrijheid van meningsuiting, maar dat Apple zich als onderneming aan lokale wetten moet houden, ook wanneer die de beschikbaarheid van bepaalde apps kunnen beperken. De onderneming zou ervoor kunnen kiezen om bepaalde markten te verlaten. Dit zou dan tot gevolg hebben dat de klanten in die markten minder keuzemogelijkheden hebben. Er wordt actief toezicht gehouden op operationele en reputatierisico's die verband houden met mensenrechten en de naleving van wetten, voorschriften en bevelen van de overheid. De onderneming acht de huidige publiek beschikbare informatie voldoende. Achmea IM ziet dit anders en heeft zodoende VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 41 procent voor de resolutie.

Milieu

The Kroger Co.

Op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Amerikaanse supermarktketen **The Kroger Co.**, op 25 juni 2020, hebben aandeelhouders een voorstel ingediend waarin de onderneming gevraagd wordt om de risico's te beoordelen die verbonden zijn aan het blijven gebruiken van niet-recyclebare merkverpakkingen. De onderneming moet meer inspanningen leveren om zijn verpakkingen duurzaam en recyclebaar te maken. Ook wordt er naar doelstellingen en een tijdpad gevraagd om niet-recyclebaar plastic geleidelijk uit te bannen. Volgens een schatting van het Amerikaanse 'Environmental Protection Agency' (EPA) wordt slechts 13 procent van de door de onderneming gebruikte plastic verpakkingen gerecycled. Er zijn zorgen dat de onderneming achter blijft bij haar concurrenten, die aangeven dat hun verpakkingen in 2025 recyclebaar zijn. Bovendien wordt het milieu vervuild door het storten van het niet-recyclebare plastic op het land en in de zee. Onderzoek toont aan dat plastic giftige stoffen uit water kan absorberen en dat dit in voedsel voor marine leven terecht kan komen.

Kroger geeft aan dat haar huidige en nieuwe doelstellingen tegemoetkomen aan de zorgen van de aandeelhouders. Zo heeft de onderneming in 2016 al doelen gesteld voor 2020, zoals het verbeteren van de recyclebaarheid van plastic verpakkingen. Doel is om 20 procent gerecycled materiaal te verwerken in verpakkingen van Kroger-producten. De onderneming heeft zich aangesloten bij een initiatief van de Kamer van Koophandel dat probeert de nationale recyclingpercentages te verhogen. Tot slot committeert het bestuur zich aan het geleidelijk, tot 2025, afschaffen van het gebruik van plastic boodschappentassen voor eenmalig gebruik. Achmea IM ondersteunt voorstellen om milieu- en voedselverontreiniging tegen te gaan. Achmea IM vindt de doelstellingen van Kroger onvoldoende en heeft VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 38 procent voor de resolutie.

4.4. Corporate Governance ontwikkelingen Nederland

Impact coronavirus op het AVA-seizoen 2020

“Het coronavirus houdt ons land in de greep. Ons, én de rest van de wereld”, zo begint premier Rutte zijn rechtstreekse toespraak op televisie aan alle Nederlanders op maandag 16 maart 2020. Rutte wees in zijn toespraak onder andere op de economische gevolgen en de zorgen die mensen zich maken over hun baan en ondernemers over het voortbestaan van hun onderneming. Gezien het snelle tempo van de veranderingen en bijbehorende restricties heeft COVID-19 ook geleid tot een aanzienlijke verstoring van de dividenduitkeringen, de verslagleggingsperiode van ondernemingen en de planning en implementatie van het AVA seizoen.

Ingetrokken en verlaagde dividenduitkeringen

Zo hebben diverse ondernemingen het voorstel om dividend uit te keren ingetrokken of het voorgenomen dividendbedrag flink verlaagd vanwege de hevige (verwachte) winst- en omzetzakkingen door de coronacrisis. Een aantal Nederlandse banken heeft de aanbeveling van de Europese Centrale Bank opgevolgd om tot en met het derde kwartaal 2020 geen dividend uit te keren aan aandeelhouders. Ook de accountants hebben voor een aantal ondernemingen een controleverklaring afgegeven waarbij ze een slag om de arm houden wat betreft de financiële prestaties en de gezondheid van ondernemingen als gevolg van de coronacrisis. Accountants nemen een paragraaf in de controleverklaring van de 2019 jaarrekening op over de impact van het coronavirus.

Uitgestelde en virtuele AVA's

Volgens het Nederlands vennootschapsrecht zijn beursondernemingen verplicht om binnen zes maanden na afloop van het boekjaar een algemene vergadering van aandeelhouders (AVA) te organiseren. Het AVA-seizoen in Nederland is anders verlopen dan afgelopen jaren, vanwege de uitbraak van het coronavirus. De AVA's die vroeg in het seizoen gepland waren (maart en april), werden geconfronteerd met door de Nederlandse regering opgelegde beperkingen. Meerdere ondernemingen hebben daardoor de algemene vergaderingen uitgesteld naar juni. Ondernemingen hebben ook aandeelhouders opgeroepen niet naar de fysieke aandeelhoudersvergadering te komen.

Ondernemingen maakten zich zorgen over de rechtsgeldigheid van de AVA-besluiten, als er maar een beperkt aantal aandeelhouders de algemene vergadering bijwoont. Het Nederlands parlement heeft daarom op 16 maart 2020 een noodwet aangenomen. Ondernemingen hebben daardoor tot 31 oktober 2020 de tijd om een AVA te organiseren.

Van alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hield 34 procent een virtuele AVA, waaronder de volgende ondernemingen: Adyen, Aegon, AkzoNobel, ASM International, ASR Nederland, DSM, Heineken, Randstad en Unilever. Tijdens deze AVA's namen de CEO, de CFO, de voorzitter en de secretaris van de onderneming vanuit het hoofdkantoor van de onderneming deel aan de vergadering. Met name de buitenlandse bestuurders namen deel vanuit andere locaties. Soms was ook de externe accountant aanwezig op het hoofdkantoor. In andere gevallen gaf deze een presentatie over de uitgevoerde audit vanuit een andere locatie. Niet alle ondernemingen boden aandeelhouders de mogelijkheid vervolgvragen te stellen. Hierdoor konden aandeelhouders niet in alle gevallen optimaal geïnformeerd en stem uitbrengen.

Alle andere Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hielden een fysieke AVA met toegangsbeperkingen voor aandeelhouders. Fysieke AVA's waren immers nog steeds toegestaan, mits er niet meer dan 100 personen aanwezig waren. Ook moest er een afstand van ten minste 1,5 meter tussen de aanwezigen aangehouden worden. In de oproep werden aandeelhouders echter sterk ontmoedigd om de AVA fysiek bij te wonen. Er werd aangegeven dat er geen gelegenheid was voor sociale interactie en dat de onderneming ernaar streeft de fysieke aanwezigheid tot een minimum te beperken. Dit met als doel de gezondheid van alle betrokkenen te beschermen.

Bijna alle aandeelhouders hebben deze aanbeveling opgevolgd. De aanwezigheid van aandeelhouders op de fysieke AVA's was beperkt tot maximaal 10 personen. Dit werd gestimuleerd door de mogelijkheid de vergadering via een live-audio- of videocast te volgen. Ook was het mogelijk om vooraf via e-mail vragen te stellen. Sommige ondernemingen boden ook de mogelijkheid om vervolgvragen te stellen via e-mail of via een chatfunctie. Bij fysieke AVA's werd de fysieke aanwezigheid van bestuurders bovendien tot een minimum beperkt.

Aandeelhouders keuren nieuwe beloningsvoorstellen af

Als gevolg van de implementatie van de herziene EU-richtlijn inzake aandeelhoudersrechten ('SRD II') moeten alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hun remuneratierapport over 2019 voor een adviserende stem voorleggen aan de AVA van 2020. Een grote meerderheid heeft ook het beloningsbeleid voor de bestuurders en commissarissen vernieuwd. Sinds 1 december 2019 heeft het nieuwe beloningsbeleid de steun nodig van ten minste 75 procent van de uitgebrachte stemmen in een AVA. Deze regel geldt niet als de onderneming in de statuten van de vennootschap een lagere meerderheid heeft voorgeschreven.

Maatschappelijk draagvlak

Nederlandse beursvennootschappen moeten ook uit te leggen hoe in het beloningsbeleid rekening wordt gehouden met het 'maatschappelijk draagvlak'. Institutionele beleggers zijn vanaf dit jaar wettelijk verplicht om rekening te houden met de maatschappelijke gevolgen van elk AVA-voorstel. Zij hebben zich met name gericht op mogelijke extreme uitkomsten van het beloningsbeleid, dat ter goedkeuring aan de AVA 2020 is voorgelegd. Beleggers beoordeelden kritisch welke ondernemingen opgenomen zijn in de peergroup voor de arbeidsmarkt. Beleggers hebben met name hun zorgen geuit als een substantieel deel uit deze vergelijkingsgroep uit de Verenigde Staten komt. De beloningspraktijken en -cultuur van Amerikaanse ondernemingen verschillen sterk met Europese ondernemingen. Het totale vaste inkomen van bestuurders kan stijgen tot ver boven het mediaanniveau van de Nederlandse en Europese concurrenten.

Remuneratierapport

Afgelopen AVA-seizoen was de eerste mogelijkheid voor aandeelhouders om een adviserende stem uit te brengen over het remuneratierapport. Bij slechts één onderneming AMG Advanced Metallurgical Group is er een negatief advies uitgebracht over het remuneratierapport over 2019. Veel aandeelhouders zien 2020 als een tussenjaar en zijn daarom nog enigszins coulant. Vanaf 2021 wordt er een hogere transparantie in de remuneratieverslagen verwacht.

Beloningsbeleid

De nieuwe steunvereiste van 75 procent voor het vaststellen van een nieuw beloningsbeleid heeft een grote impact gehad. Vijf voorstellen voor een nieuw of aangepast beloningsbeleid voor bestuurders zijn niet aangenomen door de AVA. Dit betreft de volgende ondernemingen: AMG, BESI, Euronext en Wolters Kluwer. Ook zijn vijf nieuwe beloningsvoorstellen voor of bij aanvang van de AVA ingetrokken. Deze ondernemingen bezinnen zich op een nieuw voorstel. Tot de volgende

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Achmea Investment Management in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Achmea IM gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt Achmea Investment Management bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

5.1. Achmea Investment Management en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid van Achmea IM. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijn waardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij **Normatief engagement**.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij **Thematisch engagement**.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij **ESG Nederland engagement**.
4. Wij spreken ondernemingen in collectief verband, wanneer de situatie erom vraagt en het onderwerp past binnen de speerpunthema's van Achmea IM. Dit noemen we **Collectief engagement**.

De doelstellingen

De verschillende type engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS-Ethix.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global

Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS-Ethix. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans voor slagen van de dialoog.

De uitvoering van de thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

FIGUUR 5.1.1 SPEERPUNTTHEMA'S

In het **ESG Nederland engagement** is Achmea IM in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Binnen **Collectief engagement** trekt Achmea IM samen op met ander institutionele beleggers waar het effectief is en past binnen de kernthema's van ons en onze klanten. Ook steunen wij publiekelijk initiatieven indien dit de belangen van ons en onze klanten goed vertegenwoordigt.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Achmea IM beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 5.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialoogvorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland
6	Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector	Thematisch Klimaatverandering
7	Leefbaar Loon	Thematisch Sociaal
8	Access to Nutrition	Thematisch Sociaal
9	Transport en klimaat	Thematisch Klimaatverandering
10	Klimaattransitie	Thematisch Klimaatverandering
11	Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie	Thematisch Klimaatverandering
12	Goede en beschikbare medicijnen	Thematisch Gezondheid
13	Plastics	Thematisch Natuur & Milieu
14	Human Capital	Thematisch Sociaal
15	Afbouw blootstelling Steenkool	Thematisch Klimaatverandering

Binnen deze thema's liepen in het eerste halfjaar 185 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere (dreigende) schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Deze gevallen zien wij als een afzonderlijke dialoog. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit 185 dialogen met 135 unieke ondernemingen. Zie figuur 5.1.2 voor een overzicht van de verdeling van het programma naar thema.

TABEL 5.1.2 HET ENGAGEMENTPROGRAMMA NAAR THEMA

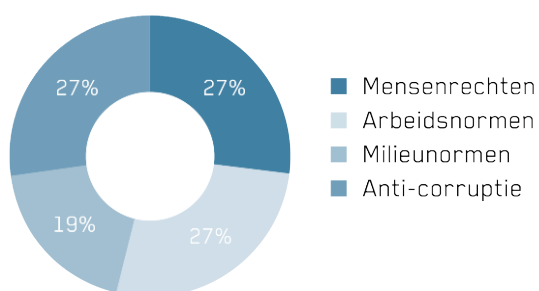
Engagementthema	Aantal
Normatief	113
Thematisch Klimaatverandering	34
Thematisch Sociaal	17
Thematisch Natuur & Milieu	7
Thematisch Gezondheid	6
ESG Nederland	7

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. Normatieve dialogen

Per ultimo juni 2020 maken 73 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

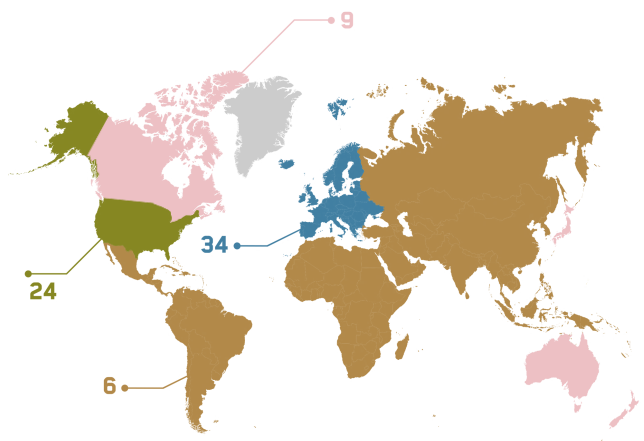
FIGUUR 5.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 67 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 6 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 19 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 5.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Wij rapporteren voortgang over individuele dialogen op basis van vier vooraf gedefinieerde mijlpalen.

TABEL 5.2.1 MIJLPALLEN

1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 35% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 37% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 13% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 4% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 24% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 6% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 8% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 40% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 22% van de dialogen de ondernemingen hier stappen op hebben gezet, waarvan 4% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 24% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 10% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet, waarvan 3% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Additioneel is in

11% van de dialogen de toezegging gedaan dit te zullen doen. In 34% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

Niet iedere mijlpaal is relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel &

verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

Per 1 juli 2020 kan daarmee over de geaggregeerde voortgang van het totale engagementprogramma als volgt worden gerapporteerd:

TABEL 5.2.2 VOORTGANG ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal	1. Delen van relevante informatie	2. Implementatie van beleid	3. Herstel en Verhaal	4. Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	35%	40%	24%	34%
 Er is een toezegging gedaan	4%	8%	5%	11%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	37%	24%	22%	10%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	13%	6%	4%	3%

Het engagementprogramma over normschendingen voeren wij uit in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2020 met 9 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 5.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2020¹**

Onderneming	Gestart
Allergan PLC	Q1 2020
Alphabet, Inc	Q2 2020
AmerisourceBergen Corp.	Q1 2020
Cardinal Health, Inc.	Q1 2020
Engie SA	Q1 2020
Johnson & Johnson	Q1 2020
McKesson Corp.	Q1 2020
Mitsui & Co.	Q1 2020
NIKE, Inc.	Q1 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2020 zijn vier van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

UnitedHealth Group Inc. werd in 2017 beschuldigd van poging tot misleiding van het Amerikaanse Medicare Advantage (MA) program. Het Amerikaanse openbaar ministerie klaagt de onderneming aan nadat zij onterecht meer dan een USD 1 miljard teveel ontving van de instantie en het naliet om dit te corrigeren. UHC verklaarde dat het niet in hun macht lag deze fout op te merken. De rechtbank deed in september 2018 uitspraak in het voordeel van UHG. Geen nieuwe en geloofwaardige informatie over de frauduleuze praktijken van UHG is sinds 2017 openbaar gemaakt. Aangezien er geen nieuwe beschuldigingen van MA-fraude zijn gemeld, beoordeelt ISS ESG dat de controverse niet langer actueel is. De beoordeling van ORANJE is daarom herzien naar GROEN op 1 april 2020.

Phillip Morris International werd beschuldigd van vermeend verzet tegen de regulering van tabaksgebruik in meerdere landen. Voor herziening van de status ORANJE moest de onderneming aantonen dat het geen pogingen ondernam om het verdrag van de World Health Organization inzake tabaksontmoediging in meerdere landen te ondermijnen. Tevens moest het bedrijf de vermeende schendingen van de anti-rookwetten in India naar behoren hebben aangepakt.

Phillip Morris International is niet langer betrokken bij de controverse, aangezien de beschuldigingen niet hebben geleid tot een formeel onderzoek. Daarnaast hebben in de afgelopen jaren geen nieuwe beschuldigingen zich voorgedaan gerelateerd aan de regulering van tabaksgebruik in Australië, Ethiopië, India, Israël, Japan, Zweden, Togo, Oeganda en Vietnam. Als gevolg hiervan is de betrokkenheid bij het onderwerp gesloten. ISS ESG heeft haar oordeel op 18 maart 2020 herzien van ORANJE naar GROEN.

UITGELICHT: Facebook, Inc.

Opgeheven schending van mensenrechten

Facebook werd verweten onvoldoende maatregelen te nemen tegen gewelddadige en schadelijke berichten. Via nepberichten op het social media platform zou het leger van Myanmar, in de aanloop naar de genocide op Rohingya-moslims in 2017, de haat tegen de bevolkingsgroep hebben aangewakkerd. In november 2018 publiceerde non-profit organisatie Business for Social Responsibility (BSR) een impactbeoordeling die concludeerde dat Facebook niet genoeg heeft gedaan om te voorkomen dat het platform wordt gebruikt om verdeeldheid te zaaien en aan te zetten tot offline geweld tegen minderheden in Myanmar. BSR gaf daarnaast verschillende aanbevelingen voor een mensenrechtenbeheer en -beperkingsplan, maar stelde ook vast dat sommige van deze aanbevelingen voortbouwen op activiteiten die Facebook al implementeert.

In een officiële verklaring gaf Facebook toe dat het in het verleden onvoldoende heeft opgetreden tegen gewelddadige en schadelijke content. De onderneming heeft daarom extra geïnvesteerd in mensen, technologie en partnerschappen om het misbruik van haar platform in Myanmar aan te pakken. BSR erkent tevens dat Facebook nu de juiste corrigerende maatregelen neemt. Het oordeel van ISS ESG is in mei 2020 herzien naar GROEN.

UITGELICHT: Glencore

Opgeheven schending: belastingontduiking

In november 2017 rapporteerde de International Consortium of Investigative Journalists dat Glencore belasting heeft ontweken in Zwitserland en Groot Brittannië via belastingparadijs Bermuda. Voor herziening van de status ORANJE moest de onderneming aantonen dat het in Zwitserland en Groot Brittannië een strategie heeft geïmplementeerd die ertoe leidt dat de onderneming een eerlijk deel aan belastingen afdraagt. Glencore heeft sindsdien een belastingbeleid opgesteld dat relevant is voor de gehele groep. Op 1 oktober 2019 is dit beleid officieel in werking getreden. De onderneming streeft naar een optimale fiscale positie op de lange termijn, waarbij rekening wordt gehouden met duurzaamheid. Glencore is een voorstander van transparantie over eerlijk afdracht van belastingen in grondstofwinning. Als ondertekenaar van het Extractive Industries Transparency Initiative publiceert Glencore jaarlijks gedetailleerde fiscale cijfers per land en per project. Gezien de tijd die is verstreken sinds de beschuldigingen en de maatregelen die zijn genomen door Glencore heeft ISS ESG het oordeel herzien van ORANJE naar GROEN.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2020 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending.

**TABEL 5.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMSCHENDING H1 2020¹**

Onderneming	Gestart
Allergan Plc	Q1 2020
Accenture Plc	Q2 2020
Alphabet, Inc.	Q2 2020
Facebook, Inc.	Q1 2020
Mitsubishi Electric Corp.	Q2 2020
The Coca-Cola Co.	Q2 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2020 is de dialoog met Renault afgesloten. Het oordeel van **Renault** is op 28 februari 2020 herzien naar GROEN, aangezien is geconcludeerd dat de onderneming adequate maatregelen heeft genomen om de arbeidsnormen schending op te lossen. In juli 2019 heeft een vakbond bevestigd dat Renault ingrijpende en uitgebreide wijzigingen heeft aangebracht in haar managementstructuur in Turkije en dat het een speciale controleovereenkomst met de onderneming heeft ondertekend om de desbetreffende processen te verbeteren.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2020 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieu normschending.

**TABEL 5.2.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H1 2020¹**

Onderneming	Gestart
Allergan Plc	Q2 2020
Engie SA	Q1 2020
Halliburton Co.	Q2 2020
Mitsui & Co.	Q1 2020
RWE AG	Q2 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2020 zijn drie van de lopende dialogen afgesloten.

ENGIE SA is via haar dochteronderneming Compagnie Nationale du Rhône (CNR) betrokken als adviseur van de regering van Laos voor de Xayaburi hydropower project bij de Mekong rivier in Laos. De onderneming wordt beschuldigd van het afbreken van de biodiversiteit. Eind 2019 is het oordeel herzien van ORANJE naar GROEN. Het project is in oktober 2019 in bedrijf genomen en volgens de ISS ESG is ENGIE SA niet langer betrokken bij de controverse.

Exxon Mobil Corporation's dochteronderneming Exxon Neftegas Limited (ENL), zou door haar gasexploratie- en productieactiviteiten betrokken zijn bij het schenden van internationale milieunormen ter bescherming van bedreigde diersoorten in Rusland. De activiteiten van dit consortium bedreigen het leefgebied van de grijze walvis. In een verslag van november 2019, waarin wordt gewezen op de toename van de walvispopulatie, heeft de International Union for Conservation of Nature verklaard dat de door het ENL uitgevoerde maatregelen de potentiële risico's aanzienlijk hebben verminderd en ertoe hebben bijgedragen dat de geluidsoverlast is teruggebracht tot een niveau waarvan wordt aangenomen dat het geen invloed heeft op de grijze walvissen. ISS ESG heeft op basis van deze conclusies het oordeel herzien van ORANJE naar GROEN.

Het oordeel van **Vistra Energy Corp.** is herzien naar GROEN, daarmee is het engagement beëindigd. In juni 2019 vaardigde de EPA de Affordable Clean Energy Rule (ACE) uit ter vervanging van het CPP. Op 17 september 2019 verwierp een Amerikaans Hof van Beroep alle rechtszaken met betrekking tot het CPP, waardoor de ACE in de plaats daarvan werd gefinaliseerd. Aangezien de CPP definitief is vervangen door de ACE en alle rechten om een beroep te doen zijn uitgeput, is ISS ESG van mening dat het bedrijf niet langer betrokken is bij de controverse.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2020 met 7 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 5.2.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H1 2020¹**

Onderneming	Gestart
Allergan Plc	Q1 2020
Alphabet, Inc.	Q2 2020
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q2 2020
Johnson & Johnson	Q1 2020
National Australia Bank Ltd.	Q1 2020
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Q2 2020
The Goldman Sachs Group, Inc.	Q1 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Gedurende de rapportageperiode zijn 8 dialogen op het gebied van corruptie afgesloten.

De dialoog met **Abbvie** is in januari 2020 herzien naar GROEN, omdat op 30 september 2019 de rechtszaak tegen Abbvie over omkoping in de Verenigde Staten werd verworpen. Een van de rechters verklaarde dat de eiser heeft nagelaten om adequate details te verstrekken over het vermeende wangedrag.

Ook de dialoog met **Bayer** over omkoping in de Verenigde Staten is afgesloten. De onderneming gaf in de dialoog aan dat het Amerikaanse Ministerie van Justitie heeft getracht een juridische procedure tegen de onderneming te seponeren. Eind 2019 bevestigde Bayer in de dialoog dat de districtsrechtbank van Texas de motie van het Ministerie van Justitie heeft ingewilligd en de zaak is verworpen.

De voorzitter van de Raad van Bestuur van **China Petroleum & Chemical Corp.** (Sinopec) is in juli 2018 schuldig bevonden van omkoping. De beschuldiging kwamen van de Second Intermediate People's Court van Sjanghai. De bestuursvoorzitter heeft in de periode 1997-2013 misbruik gemaakt van zijn autoriteit en meer dan 36 miljoen Chinese yuan (CNY) aan steekpenningen uitgedeeld. In het jaarverslag van 2017 gaf Sinopec aan dat het maatregelen heeft genomen om corruptie tegen te gaan, onafhankelijke afdelingen heeft opgezet om beschuldigingen van corruptie te controleren en het heeft trainingen georganiseerd voor zowel senior managers als werknemers over corruptie. Gezien de langere periode sinds het incident zich heeft voorgedaan en er na 2013 geen nieuwe beschuldigingen zijn geuit, is ISS ESG van mening dat het bedrijf niet langer betrokken is bij omkoping. Als gevolg daarvan is beoordeling in januari 2020 van ORANJE herzien naar GROEN.

Eni SpA werd beschuldigd van corruptie in Nigeria. De beoordeling is herzien naar GROEN op 29 januari 2020. Gezien het langere tijdsbestek sinds het vermeende incident en het feit dat er geen nieuwe beschuldigingen van wangedrag naar voren zijn gekomen, is ISS ESG van mening dat de onderneming niet langer betrokken is bij omkoping in Nigeria en Algerije. De dialoog met de onderneming over dit onderwerp is dan ook naar tevredenheid afgerond.

GlaxoSmithKline plc heeft aanzienlijke maatregelen genomen om op geloofwaardige wijze de controverse rondom omkoping aan te pakken, met inbegrip van het voortdurend evalueren van beleid en het inschakelen van externe deskundigen op het gebied van corruptiebestrijding. De beoordeling is daardoor in februari 2020 herzien naar GROEN.

JPMorgan Chase & Co werd beschuldigd van omkoping in Hong Kong. Het bedrijf heeft sinds de beschuldigingen onder andere een anti-corruptieprogramma geïmplementeerd. Daarnaast is er sinds het gemelde incident geen nieuwe beschuldigingen van omkoping geweest. Het oordeel is daardoor in februari 2020 herzien.

Royal Dutch Shell was betrokken bij een geverifieerde schending van veiligheidsnormen in Brazilië. Door de autoriteiten is herhaaldelijk vastgesteld dat de onderneming het recht van werknemers op veilige en gezonde werkomstandigheden niet respecteert. Daarnaast werd Royal Dutch Shell door Italiaanse en Nederlandse autoriteiten onderzocht voor omkoping van ambtenaren bij de aankoop van het Nigeriaanse offshore olieveld OPL 245 in 2011. Voor herziening van status ROOD moest de onderneming aantonen dat ze een effectief management systeem opzet om de gezondheids- en veiligheidsrisico's voor haar werknemers te verminderen. Voor herziening van status ORANJE moest Shell aantonen dat het een streng anti-corruptieprogramma heeft geïmplementeerd. Verder mogen er in de komende jaren geen nieuwe beschuldigingen van omkoping worden aangevoerd. De beoordeling is op 11 februari 2020 herzien naar GROEN, omdat de afgelopen jaren zich namelijk geen nieuwe beschuldigen zich aangedaan.

5.3. Nieuwe engagementthema's in H1 2020

In de eerste helft van 2020 is gestart met één nieuw engagementthema, namelijk 'Afbouw Blootstelling Steenkool'. Het gebruik van steenkool is namelijk verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. Bij dit engagementthema gaan we daarom het gesprek aan met mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken. Doel van deze dialoog is hen over te laten stappen op duurzamere alternatieven en hun activiteiten gerelateerd aan steenkool af te bouwen.

5.4. Thematische dialogen

Achmea IM voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Waterrisico's bij water- en elektriciteitsbedrijven

Het World Economic Forum stelt dat water crises gemeten naar impact tot de top drie van wereldwijde risico's behoren. Tenzij watergebruik in de komende jaren sterk verandert, zal door toenemende industrialisatie, landbouw, energiegebruik en verstedelijking het risico van waterschaarste stijgen. Volgens de OECD leven in 2050 mogelijk 4 miljard mensen in gebieden met waterschaarste. Een goed waterbeleid ligt aan de kern van het beheersen van de water gerelateerde risico's. In veel landen slaagt men er echter nog niet in om op een proactieve manier met de risico's om te gaan.

Achtergrond van het thema

Uit een analyse door World Resources Institute komt naar voren dat bijna de helft van de wereldwijde conventionele elektriciteitscentrales zich bevinden in gebieden die kampen met water stress. Water komt daarom als belangrijke bedreiging voor de waterintensieve energiesector naar voren. Een studie door het Carbon Disclosure Project (Charged or Static, april 2017) maakte de omvang van waterproblematiek in elektriciteitsbedrijven duidelijk zichtbaar.

Ook MSCI stelt dat (in het bijzonder Amerikaanse) elektriciteitsbedrijven toenemende fysieke risico's lopen als gevolg van extreme weersomstandigheden zoals droogte of juist extreme regenval. Elektriciteitsbedrijven zijn vaak sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van grote hoeveelheden water om te kunnen functioneren.

Zo hebben kerncentrales en conventionele elektriciteitsbedrijven, die gebruikmaken van stoomopwekking om turbines aan te drijven, een constante toevoer van grote hoeveelheden water nodig voor koeling. Ook waterkrachtcentrales zijn afhankelijk van voldoende water. Hoewel conventionele elektriciteitscentrales zijn ontworpen voor gebruik tijdens alle klimaatomstandigheden, kan een terugloop in de aanvoer van water leiden tot een reductie van capaciteit of zelfs een tijdelijke stop. Vooral elektriciteitsbedrijven die opereren in gebieden met toenemende waterschaarste worden geconfronteerd met onvermijdelijke nadelige gevolgen.

Fluctuaties in de beschikbaarheid van water, toenemende kapitaalkosten door technologische aanpassingen, veranderende wetgeving en vergunningverlening kunnen in de komende jaren zeer nadelige gevolgen hebben voor de operationele continuïteit en kosten van elektriciteitsopwekking in met als mogelijk resultaat zelfs de afwaardering van bezittingen. Deze fysieke risico's van klimaatverandering zijn dan ook relevant voor institutionele beleggers. Opvallend zijn de onderlinge afhankelijkheden tussen water en energievoorziening en daarmee de noodzaak om watermanagement goed te organiseren.

Doel van het thema

Om de risico's goed te kunnen begrijpen en de wijze waarop bedrijven deze benaderen, vragen wij bedrijven om op een heldere manier te rapporteren. In de kern verwachten wij van ondernemingen dat zij een waterrisico beheerssysteem hebben, dat ze de watervoetafdruk verlagen en dat ze transparant zijn over de bestaande waterrisico's.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.3 dat zich richt op het versterken van de capaciteit om te gaan met klimaatverandering.

Voortgang

Uit de recente dialogen met water- en elektriciteitsondernemingen blijkt dat ondernemingen zich steeds meer en serieuzer bezighouden met de beschikbaarheid van water en de eventuele risico's die hiermee samenhangen. Ondernemingen die wij spreken hebben het onderwerp op de agenda staan. Niet in de laatste plaats omdat dit door overheden en toezichthouders verwacht wordt. In deze dialogen wordt niet uitsluitend gevraagd naar toezeggingen op het gebied van beleidswijzigingen, maar wordt vooral ook waarde gehecht aan het geven van meer openheid over de aard en oorzaak van waterrisico en de wijze waarop de onderneming deze mitigeert. Eind 2020 komt een einde aan dit driejarige engagement traject. Het laatste halfjaar zal worden benut om afrondende gesprekken te voeren en onze conclusies te formuleren. Gedurende het eerste halfjaar van 2020 hebben wij gesproken met Fortum, American Water Works en Chubu. Met Fortum spraken wij over potentiële nieuwe water gerelateerde risico's ten gevolge van de overname van het Duitse energiebedrijf Uniper. In ons gesprek met American Water Works zei de onderneming toe waterrisico's opnieuw te wegen in vernieuwd ESG beleid. Chubu is recentelijk gestart met het rapporteren aan CDP. Tijdens ons gesprek met de onderneming reflecteerden wij hierop en wezen wij hen op eventuele vervolgstappen.

TABEL 5.4.1 VOORTGANG WATERRISICO'S BIJ WATER- EN ELEKTRICITEITSBEDRIJVEN¹

Onderneming	Voortgang
American Water	lopende
Chubu	lopende
EDF	lopende
Engie	lopende
Fortum	lopende
Pinnacle West Capital Corp.	lopende
PSEG	lopende
Severn Trent	lopende
Tohoku	lopende
United Utilities	lopende
Veolia	dialogoog wordt afgesloten

¹ Bron: Achmea Investment Management & ACTIAM

Vervolg

Met de ondernemingen worden ook afrondende gesprekken ingepland voor het tweede halfjaar van 2020. Het algemene beeld blijft dat er grote verschillen zijn tussen de ondernemingen en de specifieke omgeving waarin zij opereren. Een terugkomend punt van aandacht is het beleid op het gebied van watermanagement en de eenduidige rapportage over impact en risico.

Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energiegebruik met circa 12 procent afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40 procent van de volgens de Parijse doelstellingen benodigde vermindering van CO₂-uitstoot worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het *Internationaal Energie Agentschap* (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Wij zijn kritisch naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. We onderzochten in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook onderzochten we de materialiteit van energie efficiëntie voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

We hebben verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen zoals een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Wij roepen ondernemingen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie-efficiëntie maatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Onze focus is doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

In juni 2019 hebben wij brieven verstuurd naar de ondernemingen die we voor dit engagementprogramma geselecteerd hebben. Naar aanleiding van deze brief is er inmiddels één of meerdere malen contact geweest met alle ondernemingen. Wij namen bij de eerste gesprekken de gelegenheid om kennis te maken en uitleg te geven over de achtergrond en doelen van onze engagement. Deze gesprekken verliepen alle positief.

In de eerste helft van 2020 spraken wij voor het eerst, na mislukte contactpogingen in 2019, met het Duitse chemiebedrijf Covestro tijdens een conference call. De onderneming gaf toelichting op het energie efficiëntie programma en de beoogde uitbereiding van hernieuwbare energie. Daarnaast hadden we ook voor het eerst contact met PPG Industries over dit thema. Nadat wij meermaals contact zochten met de onderneming, ontvingen wij een inhoudelijke schriftelijke reactie waarin zij toelichting gaven op hun optimalisatieprocessen en diverse doelstellingen. Ook bij het Australische staalbedrijf Fortescue Metals Group waren er belangrijke ontwikkelingen. De onderneming kondigde op 16 juni 2020 aan voor 2040 volledig CO₂ neutraal te zullen zijn. Eind augustus van dit jaar verwachten wij hierover meer te kunnen lezen in het jaarrapport en in de duurzaamheidsrapportage.

TABEL 5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA ENERGIE EFFICIENCY¹

Ondernemingen	Voortgang
Fortescue Metals Group Ltd	lopende
Nucor Corporation	lopende
Covestro AG	Lopende
PPG Industries, Inc.	Lopende
Umicore	lopende
Sika AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de tweede helft van 2020 willen wij met Fortescue spreken over de nieuwe doelstellingen en klimaatstrategie waarover de onderneming verwacht eind augustus te rapporteren. Daarnaast zullen we de dialoog met de ondernemingen die we afgelopen periode niet gesproken hebben aan de hand van nieuwe rapportages tijdens de tweede helft van 2020 voortzetten.

Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het materieel en relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren binnen de logistieke sector.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. We kiezen ervoor om ons te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Door ons te richten op deze groep denken wij optimaal rendement te halen uit onze inspanningen. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntie maatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

“De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers”

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die wij hebben opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen de urgentie en materialiteit van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering

beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast willen wij transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goal (SDG):

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

Voortgang

De dialogen werden in het eerste kwartaal van 2019 gestart. Nadat wij de meest recente informatie, waaronder analyses door dataprovider MSCI en rapportages van de ondernemingen zelf hebben bestudeerd, stuurden wij de ondernemingen brieven waarin wij hen vroegen om de dialoog met ons aan te gaan. In 2019 spraken wij met alle ondernemingen met uitzondering van Expeditors International of Washington. De dialoog met deze onderneming kwam tot onze spijt niet op gang. Hierover rapporteerden we in onze vorige rapportage periode in meer detail. We staakten onze pogingen om met de onderneming in gesprek te komen en beëindigden het engagementtraject voor deze onderneming per 1-1-2020.

In de eerste helft van 2020 hadden we opnieuw inhoudelijk contact met Deutsche Post en United Parcel Service. Wij vroegen Deutsche Post om meer duidelijkheid inzake de doelen die zij nastreven met hun lobbyactiviteiten. Wij wezen United Parcel Service op het belang van scenario-analyse om de effecten van bijvoorbeeld een hogere CO₂ prijs of andere maatregelen in te schatten. Eind mei spraken we met Royal Mail af in juli weer te spreken en ook met C.H. Robinson wordt een nieuwe afspraak gemaakt.

TABEL 5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA TRANSPORT & KLIMAAT¹

Onderneming	Voortgang
Deutsche Post AG	lopende
Expeditors International of Washington, Inc.	dialogoog is afgesloten
Royal Mail plc	lopende
United Parcel Service, Inc. Class B	lopende
C.H. Robinson Worldwide, Inc.	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In juli zullen wij onze dialoog met Royal Mail voortzetten en naar verwachting meer diepgang geven. Daarnaast geven we prioriteit aan het vervolgen van ons gesprek met C.H. Robinson. Ook willen wij in de tweede helft van 2020 vervolg geven aan onze dialogen met Deutsche Post en United Parcel Service.

Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45 procent zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie gaan we in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90 procent van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en telt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

In het tweede halfjaar van 2019 is er onderzoek gedaan, op basis van KPI's, naar de activiteiten van ondernemingen op het gebied van klimaattransitie. Op basis van dit onderzoek zijn engagementbrieven verstuurd naar de vijf geselecteerde ondernemingen; Subaru Corporation, Renault, BMW, Marathon Oil Corporation, Exxon Mobil Corporation en OMV AG. Inmiddels hebben we met alle ondernemingen contact weten te leggen.

OMV spraken we in de tweede helft van 2019 en met Subaru en BMW hebben we in de eerste helft van 2020 gesprekken gevoerd. We spraken hen onder andere over de emissiereductiedoelstellingen en veranderende wet- en regelgeving omtrent uitstoot limieten. Van Marathon Oil hebben we tweemaal uitgebreid schriftelijke reactie ontvangen op onze vragen en aanbevelingen. Wij wezen de onderneming op het belang van scenario-analyses. Ook ons contact met Exxon Mobil is vooralsnog schriftelijk. Na vele contactpogingen ontvingen wij eind juni we ook van Renault schriftelijke reactie. De onderneming liet ons onder meer weten dat zij recent hebben besloten om de aanbevelingen van de TCFD ter harte te zullen nemen

TABEL 5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA KLIMAATTRANSITIE ¹

SUBARU CORP	lopende
Renault SA	lopende
BMW	lopende
Marathon Oil Corporation	lopende
Exxon Mobil Corp.	lopende
OMV AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de tweede helft van 2020 praten we verder met de ondernemingen. Wij gaan ons inzetten om onze dialoog met Exxon Mobil, Renault en Marathon Oil voort te zetten. Daarnaast willen we BMW spreken over hun nieuwe duurzaamheidsstrategie en de bijbehorende doelstellingen die zij in ons vorige gesprek aankondigden.

Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiency als effectiviteit te vergroten.

Update Platform Living Wage Financials

Achmea IM neemt actief deel aan het Platform Living Wage Financials (PLWF). Dit is een groep van inmiddels 12 Nederlandse financiële instellingen die samen werken op het thema 'leefbaar loon'. Het platform maakt gebruik van een gezamenlijke methodologie om de prestaties van bedrijven te beoordelen. Ook voeren de leden gezamenlijk gesprekken met de bedrijven die onderdeel zijn van de dialoog over leefbaar loon.

Het Platform Living Wage Financials mocht in Februari een sessie over leefbaar loon organiseren op het jaarlijkse OECD-forum over verantwoord ketenbeheer in de kledingindustrie. Achmea IM leidde deze sessie. Ook konden we tijdens het forum spreken met Li & Fung en VF Corp. Kort daarna brak ook in Europa de Covid-19 uitbraak door. In de kledingsector, die zwaar leunt op productie in China en Zuidoost-Azië, waren de gevolgen van de ziekte al geruime tijd voelbaar. Veel fabrieken werden gesloten wat aanvankelijk leidde tot veel verplaatsing van productie. Op het moment dat elders in de wereld de winkels moesten sluiten werden veel orders ingetrokken en kwamen kledingproducenten in financiële problemen met als gevolg dat werknemers minder – of geen loon ontvingen.

Het platform heeft met brieven en gesprekken aan bedrijven in de kledingindustrie laten weten dat we het van groot belang vinden dat de bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen voor het behoud van werkgelegenheid en inkomen voor de werknemers in productielanden. We hebben daarbij samenwerking gezocht met het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR), een organisatie in de Verenigde Staten die maatschappelijk verantwoorde beleggers vertegenwoordigt. Deze organisatie richtte zich ook op de kledingindustrie met een vergelijkbare oproep, waardoor samenwerking voor de hand lag. Door deze samenwerking versterken we de oproep aan bedrijven om hun verantwoordelijkheid te nemen in het omgaan met de Covid-19 crisis, maar ook om bij te dragen aan het herstel. We houden daarbij ook rekening met initiatieven en aanbevelingen vanuit de sector en internationale organisaties, zoals bijvoorbeeld de Call to action van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) in samenwerking met de internationale werkgeversorganisatie (IOE), vakbonden en grote kledingmerken: de 'COVID-19: Action in the Global Garment Industry'.

Naast deze aandacht voor de actualiteit ging ook het reguliere werk van het platform door. Inmiddels is het onderzoek naar voortgang bij de bedrijven in volle gang en bekijkt het platform of de jaarlijkse bijeenkomst dit najaar kan plaatsvinden als webinar. Meer informatie over het Platform is te vinden op www.livingwage.nl

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 5.4.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 5.4.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang kledingsector

Voor de kledingindustrie stond de eerste helft van dit jaar in het teken van het Covid-19 virus. Door het grote aantal zieken, maar vooral ook de ongekend zware maatregelen om het virus te bestrijden, waaronder de 'lock-downs' werd de gehele keten geraakt, van producenten en hun werknemers, distributeurs tot de retailers. In onze gesprekken met de ondernemingen in de sector bespraken we de impact van het virus. Meer daarover is te lezen in de tekst-box over de samenwerking met het PLWF.

Toch konden we ook de gesprekken over leefbaar loon voortzetten. In februari spraken we op het OECD 'Garment forum' met Li & Fung en VF Corp, ondernemingen waar we lead investor of co-lead zijn. Samen met andere leden van het PLWF spraken we ook met H&M en GAP. Deze ondernemingen zijn geen onderdeel van onze selectie, maar behoren wel tot de groep ondernemingen waar andere leden van het platform de dialoog mee voeren over leefbaar loon. Het meedoen aan deze gesprekken biedt waardevolle inzichten voor onze eigen dialogen.

In mei werd op de aandeelhoudersvergadering van Li & Fung ingestemd met de overname door private investeerders, waarmee een einde kwam aan de beursnotering van de onderneming. Omdat daarmee onze aandeelhoudersrelatie met de onderneming is vervallen hebben wij ook de dialoog met de onderneming beëindigd.

Het wegvallen van Li & Fung uit de leefbaar loon dialoog konden we compenseren door de rol van lead investor over te nemen voor Hugo Boss. Met deze Duitse onderneming hebben we inmiddels gesproken en zal binnenkort een vervolgesprek plaatsvinden over de resultaten van ons recente onderzoek naar hun voortgang.

Een gesprek met Ralph Lauren, gepland voor maart ging niet door vanwege de Covid-19 situatie. Dit gesprek is uitgesteld in afwachting van de publicatie van het nieuwe duurzaamheidsverslag van de onderneming, dat eind juni zal verschijnen. Wel spraken we met TJX. Ook deze onderneming gaf aan flink geraakt te zijn door de Covid-19 uitbraak. In dit gesprek moesten we vaststellen dat de eerdere toezegging om het thema leefbaar loon te bespreken in de "Social Compliance Comité" van de onderneming niet tot positief resultaat heeft geleid. Daarom hebben we naar aanleiding van het gesprek vragen gesteld op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van TJX. We wachten nog op het verslag van de vergadering inclusief het antwoord op onze vragen.

Met Home Depot hebben we dit jaar nog niet gesproken. De lead investor vanuit PLWF zal het bedrijf eerst op voortgang onderzoeken en na de zomer in samenwerking met ons een gesprek met de onderneming organiseren.

Voortgang supermarkten

Afgelopen halfjaar hebben we gesproken met Ahold Delhaize en Casino.

Ahold Delhaize heeft ons meer verteld over de stappen die de onderneming zet op het gebied van mensenrechten. De onderneming heeft recent een rapport uitgebracht waarin het haar ambities en acties op het gebied van mensenrechten beschrijft. Een belangrijke stap, hoewel het onderwerp leefbaar loon slechts zeer beperkt wordt uitgewerkt in het rapport. We hebben er dan ook bij de onderneming op aangedrongen om de ervaringen die het bedrijf wel degelijk heeft op dit onderwerp via projecten in de cacao-keten, te vertalen naar meer bedrijfsbrede doelstellingen. Via Eumedion hebben we daarom ook op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) gevraagd om meer aandacht en beleidsdoelen op dit thema.

Met de Franse supermarktketen Casino hadden we een derde gesprek. De onderneming heeft als een van de weinige ondernemingen een leefbaar loon expliciet benoemd in haar eisen aan toeleveranciers. Toch worstelt de onderneming met de wijze waarop ze dit ook kan realiseren in de praktijk. De onderneming is open over haar worstelingen en staat open voor ideeën van onze kant. We hebben gesproken over hoe Casino eerste stappen kan zetten om leefbaar loon ook echt te implementeren in haar eigen bedrijfsvoering en in de toeleveringsketens waar dit het meest relevant is.

TABEL 5.4.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA LEEFBAAR LOON IN SUPERMARKT EN TEXTIELSECTOR

1

Onderneming	Voortgang
Home Depot	lopende
Ralph Lauren	lopende
TJX Companies	lopende
VF Corp	lopende
Casino Guichard-Perrachon S.A.	lopende
Koninklijke Ahold Delhaize N.V.	lopende
Metro A.G.	lopende
Tesco PLC	lopende

1 Bron: Achmea Investment Management

Vervolg kledingsector

In de tweede helft van 2020 gaat de dialoog over leefbaar loon onverminderd verder. We zullen het onderzoek naar de voortgang afronden en daarna een volgende ronde gesprekken voeren. Ook de samenwerking met het PLWF wordt voortgezet. Voor TJX en Ralph Lauren willen we de resultaten van het onderzoek voor het eerst publiceren in het overzicht van alle ondernemingen die onderzocht worden door het PLWF. Ook hopen we bij dit onderzoek een impressie te kunnen geven van hoe de ondernemingen omgaan met de Covid-19 crisis en het herstel daarvan.

Vervolg supermarkten

Ook bij de supermarkten zullen we in de tweede helft van 2020 een assessment uitvoeren naar de voortgang per bedrijf. Tevens zullen we met het PLWF een sessie organiseren voor supermarkten en ondernemingen uit de Agro & Food sector om gezamenlijk te kijken welke stappen gezet kunnen worden. Daarnaast zullen we ook individueel de dialoog voortzetten.

Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals'(SDG's):

- **SDG 2: Geen Honger**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- **SDG 3:Goede Gezondheid en Welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

“Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen”

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

Na het ondertekenen van het *investor statement* heeft Achmea IM een selectie van ondernemingen gemaakt waarmee het engagementtraject van start is gegaan. Hierbij is onder andere gekeken naar de exposure per onderneming in de portefeuille en de mogelijkheid om binnen de coalitie een coördinerend rol te spelen bij de desbetreffende onderneming.

Nadat in 2018 engagementbrieven vanuit de coalitie van investeerders zijn verstuurd, hebben er inmiddels al diverse engagementgesprekken plaatsgevonden. Achmea IM heeft gesprekken gevoerd met de ondernemingen waarbij we vanuit het collectieve engagementprogramma een coördinerende rol hebben; Unilever, Nestlé, Conagra en Suntory.

In de eerste helft van 2020 hebben we gesproken met Unilever en Conagra. Het gesprek met Unilever is positief verlopen. De onderneming zet al diverse doelen op het gebied van gezonde voeding. In ons gesprek hebben we nog enkele suggesties gedaan om deze doelen aan te scherpen na 2020. Ook hebben we de lobbystrategie van de onderneming op het gebied van gezonde voeding besproken. Na het gesprek heeft Unilever ons laten weten al op korte termijn haar marketingbeleid richting kinderen aan te scherpen. Dit was één van onze specifieke verzoeken aan de onderneming en dus een concreet punt waarop we positief resultaat kunnen noteren. Daarnaast zullen we de vinger aan de pols houden voor wat betreft de nieuwe doelstellingen van Unilever op het gebied van gezonde voeding na 2020.

Na meerdere reminders en verzoeken heeft ook met Conagra een gesprek plaatsgevonden. Hoewel het tot stand komen van het gesprek moeizaam was, verliep het gesprek constructief. De onderneming zet stappen om goede voeding in het beleid te verankeren en doet dit met verwijzing naar de SDG's. Zo werkt Conagra aan het inzetten van een zogenaamd 'Nutrient Profiling System', een systeem waarmee ondernemingen beter inzicht krijgen in de voedingswaarde van hun producten en daar zodoende beter op kunnen sturen. Eén van onze verzoeken in dit engagementtraject. We hopen dan ook op een daadwerkelijke implementatie van dit systeem in het aankomende halfjaar. Hoewel er stappen gezet worden, loopt de onderneming nog duidelijk achter ten opzichte van ondernemingen als Unilever en Nestlé. Positief signaal is dat de onderneming een toezegging deed om het gesprek aan te gaan met de 'Access to Nutrition Foundation'.

Met Suntory hebben we wederom meerdere pogingen gedaan om een contact te leggen dat verder gaat dan e-mails. Via de 'Access to Nutrition Foundation' hebben we de contactgegevens gekregen van nieuwe contactpersonen. Tot op heden lijkt dit nog geen vruchten af te werpen. We trachten nu via een Japanse vermogensbeheerder alsnog contact te kunnen leggen.

TABEL 5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GEZONDE VOEDING¹

Onderneming	Voortgang
Conagra	lopende
Nestlé	lopende
Suntory	lopende
Unilever	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de tweede helft van 2020 zullen we de dialoog voortzetten. Zo zullen we het gesprek met Nestlé weer aangaan, de nieuwe doelstellingen van Unilever evalueren, de voortgang van Conagra nauwgezet volgen en zullen we onderzoeken of we onze vragen richting Suntory via een andere route kunnen adresseren.

Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO2 uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilingbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 5.4.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktonwikkelingen en regelgeving in beeld;
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaggeving;
Samenwerking in de sector	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: - hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; - de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; - resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie;

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

Het eerste half jaar van 2020 stond in het teken van de eerste ronde gesprekken en het uitwerken van de samenwerking met andere beleggers rond de PRI werkgroep over plastic. Van januari tot maart spraken we met de ondernemingen Amcor, Berry Global, Greif, Huhtamäki Oyj, Mondi en Sealed Air. In juni vond ook een eerste gesprek plaats met LyondellBasell. We gebruikten deze eerste gesprekken om de dialoog en doelen te introduceren en meer informatie te verkrijgen over bijvoorbeeld de materiaal-stromen in het bedrijf. Ook kregen we beter inzicht in de belemmeringen die ondernemingen zien bij het verduurzamen van hun producten. In de individuele profielen die hieronder volgen, wordt nader ingegaan op de inhoud van de gesprekken.

In maart presenteerden we ons engagement project aan de PRI werkgroep over plastic. We nodigden leden van de werkgroep ook uit om zich bij het project aan te sluiten, om ons initiatief nog meer kracht bij te zetten. Ook merkten we dat enkele andere beleggers uit de werkgroep zelf ook al met een paar dezelfde ondernemingen in gesprek waren. Door samen te werken, kunnen we onze verwachtingen afstemmen en zo de dialoog voor ons, maar ook voor de ondernemingen efficiënter maken.

In reactie op deze uitnodiging hebben zich tien institutionele beleggers gemeld om mee te doen. Door deze samenwerking met beleggers uit Europa, de Verenigde Staten, Australië en zelfs Japan, versterken we het draagvlak voor onze oproep aan de ondernemingen. Achmea IM blijft voor de meeste ondernemingen de lead investor. Bij LyondellBasell zal Robeco de lead-investor zijn, aangezien Robeco al met deze onderneming in gesprek was over het thema.

Ook werkt de PRI werkgroep aan een document met verwachtingen van beleggers aangaande de verduurzaming van de plastic waarde keten. Hierbij hebben we ook de hoofdlijnen van onze engagement doelen ingebracht, zodat deze mogelijk onderdeel worden van PRI aanbevelingen en meer beleggers de plastic keten met dezelfde verwachtingen en oplossingen kunnen benaderen. Voor het opstellen van deze verwachtingen heeft de PRI een externe expert aangezocht, en werd in juni ook een seminar georganiseerd waarbij experts aan het woord kwamen van de Ellen McArthur Foundation, de Europese Commissie, en van Amcor, een van de ondernemingen in ons engagement project. Op deze wijze draagt de samenwerking met de PRI en de leden van de plastic werkgroep bij aan de inhoudelijke versterking van het project en het draagvlak.

TABEL 5.4.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA PLASTICS¹

Onderneming	Voortgang
Amcor	Lopende
Berry Global Group	Lopende
Greif	Lopende
Huhtamaki Oyj	Lopende
LyondellBasell Industries	Lopende
Mondi	Lopende
Sealed Air	Lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In het najaar zal een tweede ronde van gesprekken plaatsvinden. Een deel van die gesprekken is al gepland. In deze gesprekken zullen we nader ingaan op de concrete engagement doelen en daarbij ook werk van de PRI werkgroep over plastic betrekken. Aan deze gesprekken zal ook de bovengenoemde groep beleggers deelnemen die zich op onze uitnodiging bij het project heeft aangesloten.

Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een internationale stichting, gevestigd in Amsterdam. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Onze focus is 'Sustainable Development Goal' (SDG) 3, dat zich richt op 'Goede Gezondheid & Welzijn' en in het bijzonder op de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8.

Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b

Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIIPR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de **bedrijfsstrategie**;
- Het ontwikkelen van een **transparant en verantwoord prijsbeleid**. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met **patenten en licenties**, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development; Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen **beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring** om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de **transparantie en rapportage** over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief transparantie over belastingen, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het **variabele beloningsbeleid**.

Bovenstaande punten hebben we ook een plek gegeven in het *investor statement* rondom de Covid-19 crisis, dat we in april 2020 in samenwerking met diverse investeerders hebben opgesteld voor de farmaceutische sector.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Er is een grote groep aan farmaceutische ondernemingen. Om focus aan te brengen in ons engagementprogramma selecteren we 8 ondernemingen op basis van de volgende uitgangspunten:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds.
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Medicine en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op het thema “goede en beschikbare medicijnen”.
- De onderneming is relevant voor de Nederlandse zorgmarkt.
- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld via samenwerking met andere investeerders.

Voortgang

We zijn in 2019 van start gegaan met een onderzoek naar de ondernemingen die voor deze dialoog zijn geselecteerd en hebben gesproken met verschillende experts, waaronder Access to Medicine. Hierna zijn de eerste brieven gestuurd naar de geselecteerde farmaceuten. Daarnaast hebben we in de eerste helft van 2020, in samenwerking met meer dan 60 investeerders wereldwijd een *investor statement* opgesteld over de rol van de farmaceutische sector in de bestrijding van de Covid-19 crisis. Deze statement is naar 24 farmaceutische ondernemingen gestuurd.

De afgelopen maanden is er over onze brief en het investor statement met alle ondernemingen contact geweest. Hieronder geven we een korte samenvatting van de uitkomsten van een aantal van deze gesprekken. Eén van de ondernemingen waarmee we intensief contact gehad hebben is Roche. In februari hebben we met de onderneming gesproken over haar prijsbeleid en ook de discrepantie die wij zien tussen het beleid en hoe dit in de praktijk uitpakt. De onderneming reageerde hier defensief op, en deed dat ook toen wij de onderneming aanspraken over de problemen die er waren rondom het leveren van voldoende testvloeistof voor het testen op Covid-19. Later dit jaar zullen wij deze dialoog vervolgen.

Een andere onderneming die in de schijnwerpers heeft gestaan is Gilead. Gilead is één van de weinige ondernemingen die door het medicijn Remdesivir een belangrijke rol kan spelen bij het beter behandelen van de ziekteverschijnselen van Covid-19. Hoewel de onderneming op eerdere verzoeken tot dialoog niet direct thuis gaf, hielp het *investor statement* om de dialoog tot stand te brengen. Met een lid van de Raad van Bestuur van Gilead hebben we uitvoerig gesproken hoe de onderneming de toegang tot Remdesivir wereldwijd kan vergroten. Hoewel de onderneming in dat gesprek nog niet in kon gaan op de specifieke prijsstelling van Remdesivir, zei de onderneming wel toe hierbij de toegang tot dit medicijn zwaar in de besluitvorming te laten meewegen. De onderneming heeft toegezegd de dialoog voort te zetten in de tweede helft van 2020 en tijdens dit gesprek ook breder in te gaan op haar maatschappelijke rol en de toegang tot medicijnen.

Ook met Bayer zijn we verder in gesprek gegaan. De onderneming was hierbij open, ook over de noodzakelijke cultuurverandering binnen bepaalde delen van de onderneming. De onderneming vertelde meer over de onafhankelijke adviesraad die het op het gebied van duurzaamheid heeft ingesteld. Bayer lijkt serieus werk te maken van de benodigde verbeteringen, maar we hebben hen wel gewezen op de noodzaak om ambitieuze en meetbare doelstellingen op te stellen. In mei hebben we de onderneming het *investor statement* toegestuurd. Ook hier heeft de onderneming snel op gereageerd en we zijn uitgenodigd om hier in juli 2020 verder het gesprek over aan te gaan.

Investor Statement

Een *investor statement* is een publieke verklaring die investeerders uitbrengen om hun visie en wensen over sectoren en ondernemingen waarin zij investeren, voor het voetlicht te brengen. Toen de Covid-19 crisis zich ontwikkelde, bleek al snel dat de houding van de farmaceutische sector van cruciaal belang zou zijn. Wij hebben daarom met diverse experts, zoals Access to Medicine en investeerders gesproken hoe wij proactief onze visie voor het voetlicht konden brengen om zo de farmaceutische sector te bewegen samen te werken en het maatschappelijk belang een grotere rol te geven. In deze gesprekken kwamen een aantal hoofdpunten naar voren die ook een plek hebben gekregen in het *investor statement*. Zo is het a) van groot belang dat farmaceuten data delen met branchegeenoten en overheden, b) dat behandelingen, vaccins en diagnostiek wereldwijd beschikbaar worden gemaakt tegen lage prijzen om zo effectief de pandemie te kunnen bestrijden en c) is het voor de lange termijn van belang dat er meer onderzoek wordt gedaan naar de bestrijding van overdraagbare aandoeningen. Deze punten uit het investor statement geven wij een structurele plek binnen dit engagementthema en in samenwerking met de coalitie van investeerders zullen wij de voortgang van de sector rond deze hoofdpunten volgen.

TABEL 5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GOEDE EN BESCHIKBARE MEDICIJNEN¹

Onderneming	Voortgang
Aurobindo	Lopende
Novartis	lopende
Johnson & Johnson	lopende
Gilead Sciences, Inc.	Lopende
Roche Holding AG	Lopende
Bayer AG	Lopende
Abbvie Inc.	Lopende
Biogen	Lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

We zullen deze zomer met de andere investeerders die het investor statement hebben gesteund de vervolgstappen bespreken. Daarnaast zullen we onze dialoog met de ondernemingen rondom hun aanpak van de Covid-19 crisis, het algemene prijsbeleid en de toegang van medicijnen wereldwijd vervolgen.

Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52 procent van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI³ blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeels gerelateerde risico's te minimaliseren.

- In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
- De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
- Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG's 4, 5 en 8.

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1., die zich richt op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

³ MSCI: Human Capital Risks in a changing world (2019)

• SDG 5: Gendergelijkheid

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 5.1 en bijbehorende indicator 5.1.1, die zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal en het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

• SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.3, dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8, dat betrekking heeft op arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden en bijbehorende indicator 8.8.2, die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in ondernemingen met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. In tabel 9 zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek.

TABEL 5.4.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het beloningsbeleid
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flexcontracten en de onderlinge loonverschillen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

We zijn eind 2019 met het thema Human Capital Management van start gegaan. Er zijn twee sectoren geselecteerd; de cruise lines sector en restaurantsector die we hieronder verder zullen toelichten.

De cruise lines industrie vormt een subindustrie van de hotels & reizen industrie. Human Capital Management is een belangrijk thema voor deze sector vanwege het groot aantal medewerkers. Deze medewerkers zijn veelal laaggeschoold, hebben vaak flexcontracten of zijn onderaannemers, ontvangen lage lonen en genieten weinig wettelijke bescherming doordat ze grotendeels werkzaam zijn buiten territoriale wateren. De industrie kent een geschiedenis van vele arbeidsconflicten. Hierdoor is het risico op ontevredenheid onder medewerkers hoog⁴

De tweede sector is de restaurantsector. Deze sector kenmerkt zich door het hoge aantal medewerkers. De ondernemingen die in deze sector geselecteerd zijn, maken gebruik van franchisenemers. Dit model garandeert relatief stabiele kasstromen en zorgt ervoor dat de franchiseorganisatie niet direct verantwoordelijk is voor loonkosten en overige personeelsverplichtingen. In de Verenigde Staten heeft het franchisemodel voor veel discussies gezorgd over werkgeversaansprakelijkheid. Tot recent was de *joint employer rule* in de Verenigde Staten van toepassing. Deze wet is gerelateerd aan gezamenlijk werkgeverschap van franchisegever en franchisenemer. Deze regelgeving had betrekking op het inhuren of ontslaan van een werknemer, toezicht op werktijden, bepaling van de hoogte van lonen, de wijze van loonuitbetaling en het bijhouden van werkgelegenheidsgegevens. Deze wetgeving is echter recent teruggedraaid. Hierdoor verslechteren de arbeidsomstandigheden voor medewerkers van franchiseorganisaties en dreigen arbeidsconflicten.

Voortgang

Voor ons voorbereidend onderzoek hebben we onder andere gebruik gemaakt van data van MSCI, eigen onderzoek en data van het 'Workforce Disclosure Initiative', waar we actief deelnemer aan zijn. Binnen dit initiatief worden ondernemingen gevraagd transparanter te zijn over hun beleid en acties ten opzichte van werknemers en wordt deze data verzameld en vergelijkbaar gemaakt. Een belangrijk startpunt voor een gedegen analyse van de ondernemingen binnen dit engagementprogramma.

Eind 2019 hebben wij per brief de ondernemingen een aantal vragen voorgelegd en hen uitgenodigd met ons de dialoog hierover te voeren. Wij vragen de ondernemingen onder andere hoe ze toezicht houden op werknemerstevredenheid. Ook willen wij van de onderneming weten welke huidige risico's en kansen inzake hun personeelsbeheer zij identificeren.

⁴ MSCI: Restaurant Industry Report (2019)

In de eerste helft van 2020 hebben we gesproken met Carnival, Sodexo en Royal Caribbean Cruises. Het gesprek met Carnival is positief verlopen. De onderneming is zwaar geraakt door de gevolgen van de uitbraak van het Coronavirus. We hebben een eerste verkenning gedaan van het personeelsbeleid. De rechten en plichten van het personeel, aan boord en aan het vaste land, zijn aan bod gekomen. Ook hebben we een eerste kennismaking gehad met Sodexo. Zij hebben in een vroeg stadium de gevolgen ervaren van het Coronavirus. We hebben met hun gesproken over de opleidingen van hun personeel, het relatief hoge personeelsverloop en hun inspanningen op het gebied van medewerkerstevredenheid. Het gesprek verliep in een goede sfeer en er zijn afspraken gemaakt voor een vervolgesprek in het najaar.

Na meerdere reminders en verzoeken heeft ook met Royal Caribbean een gesprek plaatsgevonden. Hoewel het tot stand komen van het gesprek moeizaam was, was het een gesprek constructief.

We hebben stilgestaan bij het type contracten waar een groot deel van personeel onder werkt. De onderneming heeft ons meegenomen in de diverse wet- en regelgeving zoals de 'International Seafarers Convention'. Ongeveer 90 procent van het personeel van Royal Caribbean is lid van een vakbond.

Met Starbucks hebben we wederom meerdere pogingen gedaan om contact te leggen. Uiteindelijk hebben we een schriftelijke reactie gekregen. De onderneming heeft toegezegd ons te voorzien van een reactie. Wij verwachten na de zomer een afspraak in te plannen en de dialoog verder vorm te geven. McDonald's reageert vooralsnog niet op onze verzoeken.

**TABEL 5.4.2 VOORTGANG ONDERNEMINGEN
OPGENOMEN IN THEMA HUMAN CAPITAL¹**

Onderneming	Voortgang
Royal Caribbean Cruises	lopende
Carnival PLC	lopende
McDonald's Corporation	lopende
Starbucks Corporation	lopende
Sodexo	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de tweede helft van 2020 zullen we de dialoog met de ondernemingen voortzetten. Via het Workforce Disclosure Initiative (WDI) trachten we in de tweede helft van het jaar nogmaals in contact te komen met McDonald's.

Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

We hebben in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Begin 2020 stuurden wij brieven uit naar alle geselecteerde ondernemingen. Hierin vroegen wij de mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven naar hun visie op het gebruik van steenkool voor energiewinning, hun afbouwstrategie en investeringsplannen voor substituten.

In de daarop volgende maanden, spraken wij met alle onderneming op Jardine Matheson na. Wij hebben tot nog toe geen reactie van deze onderneming ontvangen.

Met South32 spraken wij over hun recente aankondiging om dochteronderneming South Africa Energy Coal, verantwoordelijk voor de gehele blootstelling aan steenkool van het moederbedrijf, te verkopen. In ons gesprek met DTE Energy Company gaf de onderneming toelichting op hun afbouwstrategie en ambitie voor 2050 CO₂-neutraal te willen zijn. Tijdens onze eerste conference call met WEC Energy Group spraken wij over hun afhankelijkheid van de toezichhoudende instanties en met BHP hebben wij het gehad over hun geplande portefeuille-analyse en heroverweging van lidmaatschappen van brancheorganisaties. Endesa kondigde aan dat zij bijna al hun kolencentrales voor 2021 sluiten en The Southern Company kondigde een nieuw rapport aan waarin hun afbouwstrategie verder wordt uitgewerkt. In onze dialoog met Enel spraken wij over hun plan de laatste kolencentrale voor 2030 te sluiten en hun investeringsplannen voor de voorbereiding van alternatieve energiebronnen. Anglo American kondigde in een conference call met ons aan binnenkort de toekomst van steenkool in de productenportefeuille van de onderneming te heroverwegen in een nieuw strategisch plan.

TABEL 5.4.1 VOORTGANG ONDERNEMINGEN

Onderneming	Voortgang
Anglo American Platinum Ltd	Lopende
BHP	Lopende
DTE Energy Company	Lopende
Endesa S.A.	Lopende
Enel SpA	Lopende
RWE AG	Lopende
Southern Company	Lopende
WEC Energy Group Inc	Lopende

Vervolg

In de tweede helft van 2020 zetten wij de dialogen voort. Allereerst richten wij ons op de enige onderneming die we nog niet gesproken hebben, Jardine Matheson. Daarna bepalen we aan de hand van de reeds gevoerde gesprekken welke mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven wij willen spreken. Ondertussen volgen we mediaberichten, bedrijfsrapportages en nieuw aangekondigde klimaat- en afbouwstrategieën nauwlettend.

5.5. ESG Nederland

Achtergrond

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2020 is Achmea IM, voorafgaand aan de aandeelhoudersvergaderingen, in dialoog gegaan met acht Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.5.1

TABEL 5.5.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2020

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Lange termijn waardecreatie model, diversiteit, strategie, duurzaamheid, beloningsbeleid.
DSM	Lange termijn waardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, beloningsbeleid.
Heineken	Lange termijn waardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, strategie en risico's, duurzaamheid.
Philips	Lange termijn waardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, remuneratie, risicomanagement.
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid.
Unilever	Strategie, beloningsbeleid, duurzaamheid, corporate governance.
Wolters Kluwer	Lange termijn waardecreatie model, duurzaamheid, beloningsbeleid.

Relevante ontwikkelingen

Dit jaar waren er diverse agendapunten op de aandeelhoudersvergadering geagendeerd die tot discussie leidden bij investeerders. Zo is er met ondernemingen gesproken over het beloningsverslag, het nieuwe beloningsbeleid, diversiteit en klimaatbeleid.

Alle ondernemingen waarmee gesproken is hebben maatregelen genomen rondom de veiligheid van hun personeel, klanten en leveranciers, als gevolg van de COVID-19 crisis. Tijdens de dialogen, veelal digitaal, is er uitgebreid gesproken over wat COVID-19 voor effect had op de onderneming en hoe men daarmee omgaat.

Naar aanleiding van de in 2019 inwerking getreden EU-Shareholders Rights Directive zijn Nederlandse beursondernemingen verplicht in 2020 hun (herziene) beloningsbeleid ter stemming voor te leggen aan de aandeelhouders. Aandeelhouders krijgen vanaf dit jaar ook de gelegenheid een adviserende stem uit te brengen over het remuneratieverslag. Er zijn diverse dialogen geweest met de ondernemingen die hun beloningsbeleid willen herzien en draagvlak hiervoor willen toetsen.

In 2019 besloot aandeelhouderscollectief *Follow This* haar geagendeerde resolutie voortijdig in te trekken en **Shell** tijd te geven om haar klimaatambities in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs. Dit jaar heeft *Follow This* opnieuw een klimaatresolutie op de agenda gezet. Achmea IM vindt het uitspreken van ambities minder sterk dan het committeren aan targets. Daarom hebben wij voor de resolutie gestemd.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen

ING Groep

Bij **ING Groep** is in de aanloop naar de AVA met de nieuwe voorzitter van de remuneratiecommissie gesproken over het nieuwe beloningsbeleid en het remuneratieverslag over 2019. Er is uitgebreid stilgestaan bij de wijze waarop ING het maatschappelijk draagvlak heeft getoetst voor haar nieuwe beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur. Het nieuwe beleid is opgesteld na een uitgebreide consultatie onder aandeelhouders. Ook is er stilgestaan bij het verbeterprogramma, naar aanleiding van de witwasfraude. Het aangekondigde vertrek van de CEO in de zomer van 2020 naar de Zwitserse bank UBS is ook besproken. Het opvolgingsproces is in gang gezet. Inmiddels is bekend dat de huidige CRO, belast met het eerder genoemde verbeterprogramma, de rol van CEO overneemt.

Wolters Kluwer

Binnen het Eumedion verband en namens een aantal institutionele beleggers voerde het Achmea IM gesprek met **Wolters Kluwer** in aanloop naar de aandeelhoudersvergadering. Het belangrijkste gespreksonderwerp is het beloningsbeleid. Het salaris van de CEO staat al jaren in de top van de beloningen van topbestuurders van beursgenoteerde ondernemingen in Nederland. Aandeelhouders hebben het remuneratieverslag over 2019 afgewezen met 47 procent van de stemmen. Ook is het nieuwe beloningsbeleid afgewezen met 48 procent van de stemmen. Het oude beleid blijft vooralsnog van kracht, er was immers een stemvereiste nodig van minimaal 75 procent. Wolters Kluwer heeft toegezegd opnieuw in gesprek te gaan met haar aandeelhouders om te komen tot een nieuw beloningsbeleid dat opnieuw zal worden voorgelegd.

Philips

We hebben met **Philips** gesproken over diverse onderwerpen, waaronder het lange termijn waardecreatie model. Met behulp van dit model kan Philips aantonen hoe het op de lange termijn zowel financiële als maatschappelijke waarde wil toevoegen. In het kader van het diversiteitsbeleid is er binnen Philips het doel gesteld om het percentage vrouwen in senior management posities te verhogen naar 25% in 2020. We hebben de voortgang hiervan besproken evenals de ervaringen rondom de *unconscious bias awareness* training die door het management gevolgd is. Deze training is ontwikkeld om het risico op *bias* (vooringenomenheid) te mitigeren en de inclusieve cultuur te optimaliseren. Ook is er stilgestaan bij het invoeren van het nieuwe beloningsbeleid. We hebben gesproken over het opnemen van een aantal duurzaamheidsdoelstellingen in de langetermijndoelstellingen. Bij de totstandkoming van het beloningsbeleid vergelijken ondernemingen zich graag met soortgelijke ondernemingen. Wij zijn positief over het feit dat Philips heeft aangegeven dat zij het aantal in de Verenigde Staten gevestigde ondernemingen in deze vergelijkingsgroep heeft gemaximeerd. Dit heeft een matigend effect op de hoogte van beloningen omdat in de Verenigde Staten een andere beloningscultuur heerst dan in Europa.

Heineken

Bij **Heineken** spraken we over het beloningsverslag en het nieuwe beloningsbeleid. Daarnaast is stilgestaan bij de ontwerprichtsnoeren van de Europese Commissie inzake het remuneratieverslag. Ook hebben we gesproken over de samenstelling van de vergelijkingsgroep, bij de totstandkoming van het nieuwe beloningsbeleid. De afstemming tussen de korte- en lange termijn doelstellingen in relatie tot de strategische doelstellingen van de onderneming is ook aan bod gekomen. De richtlijnen voor aandeelhouderschap van bestuurders is aan bod gekomen. We hebben het belang aangekaart van een beloningsbeleid dat is afgestemd op de identiteit, het doel en de waarden van de onderneming. Tenslotte werden de goedkeuringsdrempel van 75 procent voor het beloningsbeleid, de interne beloningsverhoudingen, en het belang van een brede maatschappelijke acceptatie van het beloningsbeleid besproken.

Ahold-Delhaize

Bij **Ahold-Delhaize** is gesproken over het beloningsbeleid. In 2019 is de duurzame retailcomponent teruggebracht van 20 procent naar 15 procent en tegelijkertijd het gewicht van de financiële maatstaven verhoogd. Er is gesproken over het opnemen van meer criteria op het gebied van duurzaamheid in het beloningsbeleid, bijvoorbeeld doelstellingen op het gebied van materiële zaken zoals leefbaar loon en/of klimaat. De onderneming stelt dat medewerkers haar meest waardevolle activa zijn en dat ze een vitale rol spelen in de COVID-19 crisis. De suggestie is gedaan om in het kader van het betalen van een leefbaar loon een streefcijfer vast te stellen dat kan worden gemeten. Hiermee kan worden bepaald of medewerkers een leefbaar loon ontvangen. Tenslotte is er stilgestaan bij de samenstelling van de peergroup, de groep waarmee de onderneming zich vergelijkt bij het opstellen van het beloningsbeleid.

Unilever

Bij **Unilever** is gesproken over de strategie, onder andere op het gebied van e-commerce activiteiten. Daarnaast is er gesproken over het aangepaste en meer gematigde beloningsbeleid. Sinds het aantreden van de nieuwe CEO begin 2019 is de vaste beloning verlaagd. Ook geeft Unilever duurzaamheidscriteria een belangrijkere rol in de beloning van bestuurders. Er is gesproken over de aankondiging om de Nederlands-Britse structuur los te laten en het hoofdkantoor van Rotterdam naar Londen te verplaatsen. Unilever heeft het voornemen om volledig Brits te worden. De onderneming geeft aan hiermee haar strategische flexibiliteit te vergroten en de corporate governance te verbeteren. In de gesprekken zijn de voor- en nadelen van diverse opties besproken. Het duurzaamheidsprofiel van Unilever is in onze ogen waardevol en moet zoveel mogelijk behouden blijven. De plannen moeten nog goedgekeurd worden door de Britse en Nederlandse aandeelhouders.

DSM

Bij **DSM** is onder meer gesproken over de impact van de COVID-19 crisis op de verschillende bedrijfsonderdelen en

de medewerkers wereldwijd. De opvolging van de CEO door een co-CEO-structuur is aan bod gekomen evenals het Erevoorzitterschap waar de CEO voor is benoemd. We hebben DSM aangemoedigd om de informatievoorziening in het remuneratierapport te verbeteren. Op het gebied van duurzaamheid hebben we gesproken over de strategische focus op klimaat, energie en grondstoffencirculatie. Ook is er stilgestaan bij het thema loonkloof. DSM heeft in 2019 een analyse gemaakt van de loonkloof tussen mannen en vrouwen, welke in het voordeel was van vrouwen. Dit wordt veroorzaakt doordat een hoger percentage mannen werkzaam is in lagere functies. Verder is er stilgestaan bij de Gedragscode waar de leveranciers van DSM onder vallen. Door middel van assessments en audits controleert DSM of ze handelen in overeenstemming met de normen en waarden van DSM. Tenslotte hebben we gesproken over de brief die DSM eind februari heeft ontvangen van Ocean Wood Capital Management. Deze belegger meent dat de verschillende onderdelen van DSM los meer waard zijn dan de huidige waardering van DSM als geheel. Deze belegger meent dat de benoeming van de nieuwe co-CEO's een goed moment is om de bedrijfsstructuur te evalueren en te optimaliseren. Zo zou het verkopen van de divisie "Materials" een opdrijvend effect van de koers hebben van de voedingsdivisie.

Royal Dutch Shell

We zijn met de raad van bestuur van **Shell** in gesprek over diverse onderwerpen. Shell heeft een update gegeven over hoe de onderneming omgaat met de gevolgen van COVID-19: op operationeel vlak en wat dit voor de bedrijfscontinuïteit betekent. Zo hebben we gesproken over de geüpdate klimaatambities en het tijdsbestek waarin de ambities verwezenlijkt worden. We hebben gesproken over het budget voor hernieuwbare energie en wat dit op de langere termijn voor Shell betekent. Ook zijn de ambities op het gebied van biobrandstoffen aan bod gekomen en zijn vragen gesteld over de kapitaalallocatie op de korte en lange termijn. Uiteraard is er ook om een toelichting gevraagd over de verlaging van het dividend. Door de veiligheidsmaatregelen vanwege COVID-19 heeft Shell besloten de AVA achter gesloten deuren te houden. Dit stuitte op veel verzet onder Nederlandse aandeelhouders, zodoende heeft Shell een Q&A sessie gehouden zes dagen voorafgaand aan de AVA. Tijdens deze webcast heeft het bestuur vragen beantwoord en konden aandeelhouders ook vervolgvragen stellen. De discussie die plaatsvond tijdens de webcast en het transcript stelde aandeelhouders in de gelegenheid om optimaal geïnformeerd een stem uit te brengen. De door Follow This ingediende aandeelhoudersresolutie is uiteraard ook aan bod gekomen.

In voorbereiding op deze AVA hebben we gesproken met de voorzitter van de remuneratiecommissie over het beloningsbeleid. Wij hebben eerder input geleverd voor de totstandkoming van een voorstel voor een nieuw beloningsbeleid. Zo vinden wij eenvoud, focus op lange termijn doelstellingen, belonen van een juiste uitvoering van de strategie, en de energietransitie belangrijk. Het voorgestelde beloningsbeleid heeft een matigend effect gehad op de totale beloning voor de top. Ook waarderen wij het dat Shell heeft gewerkt aan het beperken van de variabiliteit. Wij moedigen Shell aan de doelstellingen op het gebied van klimaat nog sterker mee te laten wegen.

Klimaat was ook een belangrijk thema op deze AVA. Net als vorige jaren had aandeelhouderscollectief Follow This een aandeelhoudersvoorstel ingediend om Shell aan te sporen het voortouw te nemen in de energietransitie naar een "net-zero emission energy system". De steun van de aandeelhouders was dit jaar met 14,4 procent aanzienlijk hoger dan in 2018, toen was het nog maar 5,5 procent. Een grote, maar enigszins afnemende, meerderheid van de aandeelhouders is nog steeds tevreden over de ambities die Shell heeft op dit terrein. Sterker nog, op dezelfde dag dat de AVA van Shell werd bijeengeroepen, kondigde de onderneming een nieuwe ambitie aan om haar eigen operationele (scope 1 en 2) uitstoot te verminderen tot netto nul in 2050 of eerder. Ook kondigde Shell aan om de "Net Carbon Footprint" van de energieproducten die Shell aan haar klanten verkoopt (scope 3) te verminderen met ongeveer 65% in 2050 (verhoogd van 50%), en met ongeveer 30% in 2035 (verhoogd van ongeveer 20%). Het is ook de ambitie van Shell om haar klanten te helpen bij het verminderen van de uitstoot van hun gebruik van de energieproducten van Shell tot netto nul in 2050 of eerder. Achmea IM is van mening dat een ambitie uitspreken niet voldoende is en dat concrete targets een beter middel zijn om de klimaatdoelstellingen van Parijs te bereiken. Achmea IM heeft zodoende VOOR de resolutie gestemd.

6. Samenwerking & Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

6.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is actief in een aantal nationale en internationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal Initiatieven waaronder 'investor statements', die belangrijk zijn vanuit de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld daar waar collectieve dialoog met ondernemingen of internationale beleidsmakers effectiever is dan op individuele basis.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt actief de volgende initiatieven:

Bestuurder van Eumedion
Lid van Investment Committee
Lid werkgroep bestuurdersbezoldiging
Lid Auditcommissie
Lid Juridische commissie

Lid Shareholders Responsibilities Committee

Signatory van de Principles for Responsible Investment

Signatory van het Carbon Disclosure Project

Collectieve initiatieven en investor statements

In tabel 6.1.1 wordt een overzicht gegeven van alle initiatieven waar Achmea IM steun aan heeft verleend. In de eerste helft van 2020 was Achmea IM actief in 39 collectieve engagements en samenwerkingsverbanden, waarvan 8 initiatieven in de 1ste helft van 2020 werden gestart. Hieronder introduceren we initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend, en noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde initiatieven. We steunden verschillende initiatieven gericht op de verantwoorde aanpak van de COVID-19 crisis en het herstel. Deze worden hieronder eerst genoemd.

Oproep aan de Farmaceutische sector in relatie tot de COVID-19

Onder aanvoering van vermogensbeheerder Achmea Investment Management is een Investor Statement opgesteld dat de farmaceutische industrie oproept tot internationale samenwerking bij de bestrijding van het coronavirus. In totaal hebben 65 institutionele investeerders van Japan tot de Verenigde Staten en met samen meer dan € 5 biljoen beheerd vermogen dit Investor Statement ondertekend. Aan het initiatief werd wereldwijd aandacht besteed, van de New York Times, Financial Times en die Zeit tot, dichterbij huis, de NOS en de NRC. In mei hebben 24 beursgenoteerde farmaceuten het Investor Statement ontvangen en op dit moment voert de coalitie van investeerders gesprekken met deze bedrijven. Via ons engagement thema “Goede & Beschikbare medicijnen” zal Achmea IM ook op langere termijn aandacht blijven besteden aan dit onderwerp. In de rapportage over dit thema vindt u verdere achtergrondinformatie over dit Investor Statement en de vervolgstappen.

Verantwoordelijkheid ondernemingen tijdens en na de COVID-19 crisis

Naar aanleiding van de COVID-19 uitbraak heeft het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) in samenwerking met diverse internationale institutionele beleggers, waaronder Achmea IM, een investor statement opgesteld dat ondernemingen oproept verantwoordelijk om te gaan met de gevolgen van de COVID-19 crisis. De ondernemingen worden onder andere opgeroepen om de veiligheid van medewerkers en klanten op één te zetten, prudent financieel beleid te voeren om onzekerheid het hoofd te kunnen bieden, tijdelijk personeel niet direct te ontslaan en op een verantwoordelijke manier om te gaan met klanten en toeleveranciers om zo de economische schade, ook voor werknemers in productielanden, zo beperkt mogelijk te houden.

COVID-19 preventie vleesindustrie

Achmea IM heeft een brief van het ICCR onderschreven, gericht aan de vleesverwerkende industrie in de Verenigde Staten. Aanleiding was het grote aantal medewerkers in de ondernemingen dat besmet raakte met het COVID-19 virus. De ondernemingen waaronder Tyson Foods, Inc., Hormel Foods Corporation en JBS S.A. werden verzocht om veel

betere preventie maatregelen te nemen, zoals het faciliteren van afstand houden, de productiesnelheid te verlagen, een (tijdelijke) verhoging van het loon in te voeren in plaats van ‘lump sum’ bonussen, en positief geteste werknemers volledig betaald ziekteverlof te garanderen. Ook werd gevraagd om te zorgen voor voldoende beschermende middelen voor de werknemers en verplichte tests voor aanvang van het werk.

Groen en duurzaam herstel na de COVID-19 crisis

COVID-19 vormt een unieke uitdaging voor het Nederlands bedrijfsleven en wij vinden het belangrijk dat bij het herstellen van de economie ingezet wordt op duurzame ontwikkeling. De Dutch Sustainable Growth Coalition, een samenwerkingsverband van grote Nederlandse ondernemingen, nam het initiatief voor een verklaring waarin steun wordt uitgesproken voor inzet op duurzame groei. Achmea IM heeft deze verklaring ook ondertekend. De ondertekenaars willen samen met de Europese en Nederlandse overheid investeren in een schonere en inclusievere economie, en vragen de Nederlandse regering om de EU Green Deal te verankeren in de COVID-19 herstellepakketten. Ook verklaren de ondertekenaars dat ze de bijdrage aan de bestrijding van klimaatverandering willen baseren op wetenschappelijk onderbouwde doelen en roadmaps. Daarbij vragen ze de Nederlandse overheid om medewerking. Het statement roept de Nederlandse overheid op om de UN Sustainable Development Goals (SDGs) en het Klimaat akkoord van Parijs als uitgangspunt te nemen bij het opstellen van investeringsprogramma's voor het COVID-19 herstelplan. Daarnaast wordt opgeroepen om duidelijke, meetbare doelen te stellen om zo bedrijven het vertrouwen te geven om te investeren in groene, CO2-neutrale projecten.

Verbetering beleid mensenrechten

De Investor Alliance for Human Rights, een initiatief van het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) heeft een brief gestuurd aan een groep internationale ondernemingen vanwege hun achterblijvende prestaties op de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) een vergelijkend onderzoek naar mensenrechtenbeleid van ondernemingen. De brief vraagt de ondernemingen om hun mensenrechtenbeleid en – risico- analyse te versterken en daarover publiekelijk te rapporteren. Wij hebben deze brief mede ondertekend.

Bezwaar tegen uithollen aandeelhoudersrechten

Achmea IM heeft een brief, op initiatief van de PRI, ondertekend waarin beleggers de Amerikaanse ‘beurswaakhond’ SEC met klem verzoeken af te zien van de voorgestelde regelgeving die het (opnieuw) indienen van aandeelhouderresoluties zouden bemoeilijken door verhogingen van stemdrempels en strengere eigendomsvereisten. Daarnaast zouden stemadviezen van stemadviseurs die institutionele beleggers adviseren eerst voorgelegd dienen te worden aan de onderneming waardoor beïnvloeding kan plaatsvinden en institutionele beleggers mogelijk niet tijdig hun stemadviezen zouden ontvangen.

Deze regelgeving zou onafhankelijke en tijdige advisering aan institutionele beleggers belemmeren en daarmee ook onze rol als betrokken aandeelhouder.

Ontwikkelen biodiversiteitsimpact indicatoren en ecosystemen

Ecosystemen en biodiversiteit staan onder toenemende druk door activiteiten van ondernemingen. Aan de andere kant realiseren steeds meer ondernemers en beleggers dat zij voor hun rendement afhankelijk zijn van die ecosystemen en dat verlies aan biodiversiteit op termijn verlies aan inkomsten zal betekenen. Het is voor beleggers daarom van groot belang te kunnen meten wat voor impact hun investeringen hebben op biodiversiteit en vice-versa. Helaas ontbreken de juiste instrumenten nog om die impact te meten. Daarom steunde Achmea IM een initiatief van Mirova, BNP Paribas, AXA IM en Sycomore Asset Management, tot ontwikkeling van 'biodiversity impact metrics' die de totale impact van beleggingen op biodiversiteit in beeld kunnen brengen. De meetmethodes dienen transparant te zijn en ook toepasbaar op het niveau van portefeuilles en benchmarks.

Aanpak vervuiling door PFAS in voedselverpakkingen

Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) is een groep van meer dan 4700 chemicaliën die gebruikt worden bij de productie van plastic en kartonnen voedselverpakkingen. Deze chemicaliën worden steeds vaker in verband gebracht met een tal van gezondheids- en milieurisico's en bouwen zich bijvoorbeeld op in voedselketens, besmetten wild en veroorzaken bodem- en watervervuiling. Achmea IM heeft een brief van de Schotse NGO Fidra aan retail- en restaurantketens gesteund, waarin wordt gevraagd geen PFAS meer te gebruiken in voedselverpakkingen. De brief is onder andere gestuurd aan Ahold Delhaize, Tesco en Walmart en aan restaurantketens zoals McDonald's en Starbucks.

Olie - en gas winning in het Arctic Wildlife Refuge

Achmea IM heeft een vervolgbrief gesteund van de Sierra Club en Trillium Asset Management met betrekking tot olie

en gaswinning in het Arctic National Wildlife Refuge. Zowel banken als olie- en gasbedrijven werden al in 2018 verzocht hun productie in deze regio, of het financieren hiervan, te beëindigen. Ook toen steunde Achmea IM die oproep. Bank of a America (BoA) is momenteel de laatste grote bank uit de Verenigde Staten die nog geen einde heeft gemaakt aan het financieren van olie en gaswinning in het Noordpoolgebied. Wij hebben daarom ook deze nieuwe brief aan BoA ondertekend.

Waternisico's in agrarische productieketens

Dit jaar ronden we ook een collaboratieve engagement af onder aanvoering van de PRI over waternisico's in agrarische productieketens. Bijvoorbeeld ondernemingen met een sterke afhankelijkheid van katoenteelt kunnen hard getroffen worden ten gevolge van waterschaarste of overstromingen. Ook wanneer deze wat verderop in de waardeketen plaatsvinden. Binnen dit engagement traject is er in de 1e fase engagement gevoerd met 32 ondernemingen en in de 2e fase met 17 ondernemingen. De gehele engagement liep van 2015 tot medio 2020. Namens de coalitie van investeerders hebben wij een co-lead rol gehad voor de onderneming Adidas.

In de evaluatie is gebleken dat 11 van de 17 bedrijven verbeteringen hebben doorgevoerd, met name op het gebied van transparantie. Op basis van de evaluatie heeft Adidas de grootste stappen gezet in vergelijking met de andere ondernemingen waarmee engagement werd uitgevoerd. Een resultaat waar we trots op zijn, maar we zien tevens dat er op dit onderwerp nog veel stappen gezet kunnen worden. De aanbevelingen die gedaan zijn in de evaluatie, waaronder het versterken van een escalatiestrategie bij bedrijven die geen verbeteringen laten zien, zullen wij gebruiken om onze engagement te versterken.

TABEL 6.1.1 OVERZICHT COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA IM

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Investor Statement "Pharmaceutical Sector & Covid-19"	Initiator		Coalitie met 65 investeerders	H1 2020
Business Green Recovery Statement COVID-19	Investor statement		Dutch Sustainable Growth Coalition (DSGC)	H1 2020
Follow-up on oil and gas development and the Arctic National Wildlife Refuge	Investor statement		Trillium Asset Management	H1 2020
Recommendations for the Meat Sector During COVID-19	Investor statement	 	Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H1 2020
Preventing PFAS pollution by removing forever chemicals from food packaging	Investor statement	 	Fidra	H1 2020

The Need for Biodiversity Impact Metrics	Investor statement		Mirova	H1 2020
Investors Call on Companies to do Their Part to Support Workers and Markets During the Coronavirus Crisis	Investor statement		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H1 2020
SECs proposed changes to shareholder proposals and proxy advisory firms	Investor statement		PRI	H1 2020
Investor Statement Calling on Companies to Improve Performance on the Corporate Human Rights Benchmark	Investor statement		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H1 2020
Investor Expectations Statement on Climate Change for Airlines and Aerospace Companies	Supporting Investor		PRI	H2 2019
Alliance for Human Rights: dialogue with Alphabet	Supporting Investor		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2019
Letter to include ghost gear in the Marine Stewardship Council's Sustainable Fisheries Standards	Supporting Investor		Global Ghost Gear Initiative	H2 2019
Investor support for the collaborative efforts to work towards improved transparency into the supply chains and due diligence frameworks in the luxury sector	Supporting Investor	 	The Platform Living Wage Financials (Platform)	H2 2019
Pesticide Use Reduction and Safer Chemicals Management	Supporting Investor		Mercy Investment Services	H2 2019
Invitation to sign ICCR Investor Letter on Lobbying and the Access to Nutrition Index	Supporting Investor		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2019
Investor letter to Amazon on labour rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H1 2019
Letter to mining companies on tailings dam disclosure	Supporting Investor	 	Investor Mining and Tailings Safety Initiative	H1 2019
Letter of reliance to Glencore on coal commitments	Supporting Investor		IIGCC	H1 2019
The Global Investor Engagement on Meat Sourcing	Supporting Investor	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Member	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Investor Statement on the Responsible Sourcing of Cobalt	Supporting Investor	 	PRI	H1 2019
Tobacco Free Pledge	Supporting Investor		Tobacco Free Portfolios	H2 2018
Statement of investor commitment to support a just transition on climate change	Supporting Investor	 	PRI, Grantham Research Institute and ITUC	H2 2018
Working Group on Sustainable Palm Oil Expectation Statement	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor letter to energy companies regarding water disclosure	Supporting Investor	 	Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2018
Investor expectations statement on deforestation in soybean supply chains	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor Statement on Corporate Accountability for Digital Rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H2 2018

Platform Living Wage for Financials	Member	 	10 Nederlandse Financiële instellingen	H2 2018
Climate change transition for oil and gas	Supporting Investor		PRI	H1 2018
Access to Nutrition	Supporting Investor		Access to nutrition	H1 2018
CDP Non-disclosure Campaign	Supporting Investor		CDP	H1 2018
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor		ICCR	H1 2018
Investor Decarbonisation Initiative	Supporting Investor		ShareAction	H1 2018
Know the Chain Investor Statement	Investor Statement		Know the Chain, ICCR	H1 2018
PRI water risks in agricultural supply chains	Supporting Investor		PRI	H1 2018
Workforce Disclosure Initiative	Investor Statement		ShareAction	H1 2018
Climate Action 100+	Supporting Investor		IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017
Fairr antibiotics farm animals	Investor Statement		Fairr	H2 2017
Cattle linked deforestation	Supporting Investor	 	UN PRI, Ceres	H2 2017
Investor Expectations on Corporate Climate Lobbying	Supporting Investor		UNPRI	H1 2018
FAIRR Initiatief	Supporting Investor	 	UNPRI	H1 2017
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	 	Nederlandse Institutionele Beleggers	H1 2017
Platform Carbon Accounting Financials	Voorzitter Werkgroep Credits		PCAF	H1 2017
Carbon Disclosure Project	Ondertekenaar		CDP	2009
UN PRI	Ondertekenaar	 	UNPRI	2007

7. Bijlagen

7.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

7.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

7.3. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	AbbVie, Inc.	1-1-2017	Corruptie
2	Accenture Plc	26-2-2018	Arbeidsnormen
3	Allergan Plc	1-1-2017	Mensenrechten
4	Alphabet Inc. Class C	1-1-2017	Mensenrechten
	Alphabet Inc. Class C	1-1-2017	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	26-2-2018	Arbeidsnormen
5	Amazon.com, Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
	Amazon.com, Inc.	26-2-2018	Arbeidsnormen
6	AmerisourceBergen Corporation	1-1-2017	Mensenrechten
7	Anglo American plc	1-1-2017	Milieu
	Anglo American plc	1-1-2017	Mensenrechten
8	Anheuser-Busch InBev	26-2-2018	Arbeidsnormen
	Anheuser-Busch InBev	26-2-2018	Arbeidsnormen
9	Apple Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
10	Banglalink Digital	26-2-2018	Arbeidsnormen
11	Bayer AG	1-1-2017	Corruptie
12	BHP	1-1-2017	Milieu
	BHP	1-1-2017	Milieu
13	BP Plc	1-1-2017	Mensenrechten
14	CaixaBank SA	1-1-2017	Corruptie
15	Cardinal Health, Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
16	Cargill, Inc.	26-2-2018	Arbeidsnormen
17	CBS Corporation	26-2-2018	Arbeidsnormen
18	China Petroleum & Chemical Corp.	1-1-2017	Corruptie
19	Commonwealth Bank of Australia	1-1-2017	Corruptie
20	Daimler AG	1-1-2017	Milieu
21	Danske Bank A/S	1-1-2017	Corruptie
22	Deutsche Bank AG	1-1-2017	Corruptie
	Deutsche Bank AG	1-1-2017	Corruptie
23	Enagas SA	1-1-2017	Mensenrechten
24	ENGIE SA	1-1-2017	Milieu
	ENGIE SA	1-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	1-1-2017	Milieu
25	Eni S.p.A.	1-1-2017	Corruptie
	Eni S.p.A.	1-1-2017	Milieu
	Eni S.p.A.	1-1-2017	Corruptie
	Eni S.p.A.	1-1-2017	Corruptie

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
	Eni S.p.A.	26-2-2018	Arbeidsnormen
	Eni S.p.A.	1-1-2017	Milieu
26	EXOR N.V.	1-1-2017	Milieu
27	Exxon Mobil Corp.	1-1-2017	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	1-1-2017	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	1-1-2017	Milieu
28	Facebook, Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
	Facebook, Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
	Facebook, Inc.	26-2-2018	Arbeidsnormen
29	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	1-1-2017	Milieu
	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	1-1-2017	Corruptie
30	First Pacific Co. Ltd.	26-2-2018	Arbeidsnormen
31	GlaxoSmithKline plc	1-1-2017	Corruptie
32	Glencore plc	1-1-2017	Milieu
	Glencore plc	1-1-2017	Mensenrechten
	Glencore plc	26-2-2018	Arbeidsnormen
33	Halliburton Co.	1-1-2017	Milieu
34	Honda Motor Co., Ltd.	26-2-2018	Arbeidsnormen
35	Iberdrola SA	1-1-2017	Mensenrechten
36	ING Groep NV	1-1-2017	Corruptie
37	JBS SA	1-1-2017	Milieu
	JBS SA	1-1-2017	Corruptie
	JBS SA	26-2-2018	Arbeidsnormen
38	Johnson & Johnson	1-1-2017	Mensenrechten
	Johnson & Johnson	1-1-2017	Corruptie
39	JPMorgan Chase & Co.	1-1-2017	Corruptie
40	KBC Group SA/NV	1-1-2017	Mensenrechten
41	LafargeHolcim Ltd.	1-1-2017	Mensenrechten
	LafargeHolcim Ltd.	26-2-2018	Arbeidsnormen
42	LM Ericsson Telefon AB	1-1-2017	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	1-1-2017	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	1-1-2017	Corruptie
43	Marubeni Corporation	1-1-2017	Milieu
	Marubeni Corporation	1-1-2017	Mensenrechten
44	McKesson Corp.	1-1-2017	Mensenrechten
45	Mitsubishi Corporation	1-1-2017	Mensenrechten
46	Mitsubishi Electric Corp.	26-2-2018	Arbeidsnormen
47	Mitsui & Co.,Ltd	1-1-2017	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	1-1-2017	Milieu

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
48	National Australia Bank Limited	1-1-2017	Corruptie
49	Naturgy Energy Group SA	1-1-2017	Mensenrechten
50	Nordea Bank AB	1-1-2017	Corruptie
51	NTPC Ltd.	1-1-2017	Milieu
52	Petróleos Mexicanos SA	1-1-2017	Milieu
53	Philip Morris International Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
54	Renault SA	26-2-2018	Arbeidsnormen
	Renault SA	1-1-2017	Milieu
55	Royal Dutch Shell plc	26-2-2018	Arbeidsnormen
	Royal Dutch Shell plc	1-1-2017	Milieu
	Royal Dutch Shell plc	1-1-2017	Mensenrechten
	Royal Dutch Shell plc	1-1-2017	Corruptie
56	RWE AG	1-1-2017	Milieu
57	Sanofi	1-1-2017	Corruptie
	Sanofi	1-1-2017	Corruptie
58	Snam S.p.A.	1-1-2017	Mensenrechten
59	Sumitomo Chemical Co., Ltd.	1-1-2017	Milieu
60	Sumitomo Corporation	26-2-2018	Arbeidsnormen
61	Swedbank AB	1-1-2017	Corruptie
62	The AES Corporation	1-1-2017	Mensenrechten
	The AES Corporation	1-1-2017	Milieu
63	The Coca-Cola Co.	26-2-2018	Arbeidsnormen
64	The Goldman Sachs Group, Inc.	1-1-2017	Corruptie
	The Goldman Sachs Group, Inc.	1-1-2017	Corruptie
	The Goldman Sachs Group, Inc.	1-1-2017	Corruptie
65	Total SA	1-1-2017	Milieu
66	UnitedHealth Group, Inc.	1-1-2017	Mensenrechten
67	Vestas Wind Systems A/S	1-1-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	26-2-2018	Arbeidsnormen
68	Vistra Energy Corp.	1-1-2017	Milieu
	Vistra Energy Corp.	1-1-2017	Milieu
69	Volkswagen AG	1-1-2017	Milieu
	Volkswagen AG	1-1-2017	Milieu
70	Wells Fargo & Company	1-1-2017	Mensenrechten
71	Westar Energy, Inc.	1-1-2017	Milieu
72	Weyerhaeuser Co.	1-1-2017	Mensenrechten
73	Wynn Resorts, Limited	26-2-2018	Arbeidsnormen

7.4. Lijst van ondernemingen; Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Amcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
3	American Water Works Company, Inc.	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
4	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
5	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
7	BHP	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
8	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
9	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialog Klimaattransitie
10	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
11	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
12	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
13	Chubu Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
14	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
15	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
16	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
17	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
18	Electricite de France SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
19	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
21	ENGIE SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
22	Expeditors International of Washington, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
23	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialog Klimaattransitie
24	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
25	Fortum Oyj	Nutsbedrijven	Finland	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
26	Gilead	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
27	Greif Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
28	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
29	Huhtamaki Oyj	Basismaterialen	Finland	Plastics
30	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
31	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
32	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogoog Klimaattransitie
33	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
34	METRO AG	Niet-duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
35	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
36	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
37	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
38	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
39	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogoog Klimaattransitie
40	Pinnacle West Capital Corporation	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
41	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
42	Public Service Enterprise Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
43	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
44	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogoog Klimaattransitie
45	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
46	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
47	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
48	Royal Mail plc	Industrie	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en transport
49	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
50	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
51	Severn Trent Plc	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
52	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
53	Sodexo SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Human Capital
54	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
55	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
56	SUBARU CORP	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogoog Klimaattransitie
57	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
58	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
59	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
60	Tohoku Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
61	Umicore	Basismaterialen	België	Industriële Energie-efficiëntie

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
62	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
63	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
64	United Utilities Group PLC	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
65	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
66	Veolia Environnement SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
67	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

7.5. Overzicht van de Achmea IM beleggingsfondsen

	Uitsluitingen				
	Controversiële wapens	Tabak	Steenkolen en teerzanden	Omstreden landen	Normatieve schending
Aandelen					
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund	√	√	√		√
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund EUR hedged	√	√	√		√
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	√	√	√		√
Achmea IM Global Defensive Equity Fund-I	√	√	√		√
Achmea IM Global Defensive Equity Fund-IH	√	√	√		√
Achmea IM Emerging Markets Equity Fund ¹					
Vastrentende waarden					
Achmea IM Euro Government Bond Fund				√	
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	√	√	√	√	√
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	√	√	√	√	√
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	√	√	√	√	√
Achmea IM Euro Green Bond Fund	√	√	√	√	√
Achmea IM (LC) Emerging Markets Debt Fund ¹					
Achmea IM (HC) Emerging Markets Debt Fund EUR hedged	√	√	√	√	√
Achmea IM Global High Yield Fund EUR hedged	√	√	√	√	√
Achmea IM Global High Yield Pool EUR hedged	√	√	√	√	√
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund				√	
Achmea IM Euro Inflation Linked Bond Fund				√	
Achmea IM Long Duration Bond Fund				√	
Geldmarkt					
Achmea IM Euro Money Market Fund	√	√	√	√	√
LDI Overlay					
Achmea IM 10 Year Overlay Fund					
Achmea IM 20 Year Overlay Fund					
Achmea IM 30 Year Overlay Fund					
Achmea IM 40 Year Overlay Fund					
Achmea IM 50 Year Overlay Fund					
Vastgoed					
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund ¹					

Uitsluitingen

Achmea IM Global Real Estate Equity Fund EUR hedged ¹				
Grondstoffen				
Achmea IM Commodity Fund EUR hedged				
Achmea IM Diversified Commodity Fund EUR hedged				

¹ Deze fondsen beleggen in externe beleggingsinstellingen waardoor het MVB beleid van Achmea IM niet kan worden toegepast.

TABEL 7.5.1

	Engagement	Stemmen	Integratie duurzaamheid informatie (ESG)	CO2-reductie
Aandelen				
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Global Defensive Equity Fund-I	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Global Defensive Equity Fund-IH	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Emerging Markets Equity Fund ¹				
Vastrentende waarden				
Achmea IM Euro Government Bond Fund			✓	
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	✓		✓	✓
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	✓		✓	
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	✓		✓	✓
Achmea IM Euro Green Bond Fund	✓		✓	✓
Achmea IM (LC) Emerging Markets Debt Fund ¹				
Achmea IM (HC) Emerging Markets Debt Fund EUR hedged	✓		✓	
Achmea IM Global High Yield Fund EUR hedged	✓		✓	
Achmea IM Global High Yield Pool EUR hedged	✓		✓	
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund				
Achmea IM Euro Inflation Linked Bond Fund			✓	
Achmea IM Long Duration Bond Fund			✓	
Geldmarkt				
Achmea IM Euro Money Market Fund	✓			
LDI Overlay				

	Engagement	Stemmen	Integratie duurzaamheid informatie (ESG)	CO2-reductie
Achmea IM 10 Year Overlay Fund				
Achmea IM 20 Year Overlay Fund				
Achmea IM 30 Year Overlay Fund				
Achmea IM 40 Year Overlay Fund				
Achmea IM 50 Year Overlay Fund				
Vastgoed				
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund ¹				
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund EUR hedged ¹				
Grondstoffen				
Achmea IM Commodity Fund EUR hedged				
Achmea IM Diversified Commodity Fund EUR hedged				

¹ Deze fondsen beleggen in externe beleggingsinstellingen waardoor het MVB beleid van Achmea IM niet kan worden toegepast.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management; opgesteld in juli 2020. Meer weten? Neem dan contact op met uw fondsmanager of account CIO.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.